

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

2025

ARCHEOLOGIENOTA Leopold I Laan te Hoeilaart (Vlaams-Brabant)

ADEDE Archeologisch Rapport 1236

Stijn Van Lancker

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 1236

Archeologienota Leopold I laan te Hoeilaart (Vlaams-Brabant).

STIJN VAN LANCKER

Colofon

Uitgever	ADEDE bv
Jaar van uitgave	2025
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	David Janssens
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bv. ADEDE bv is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

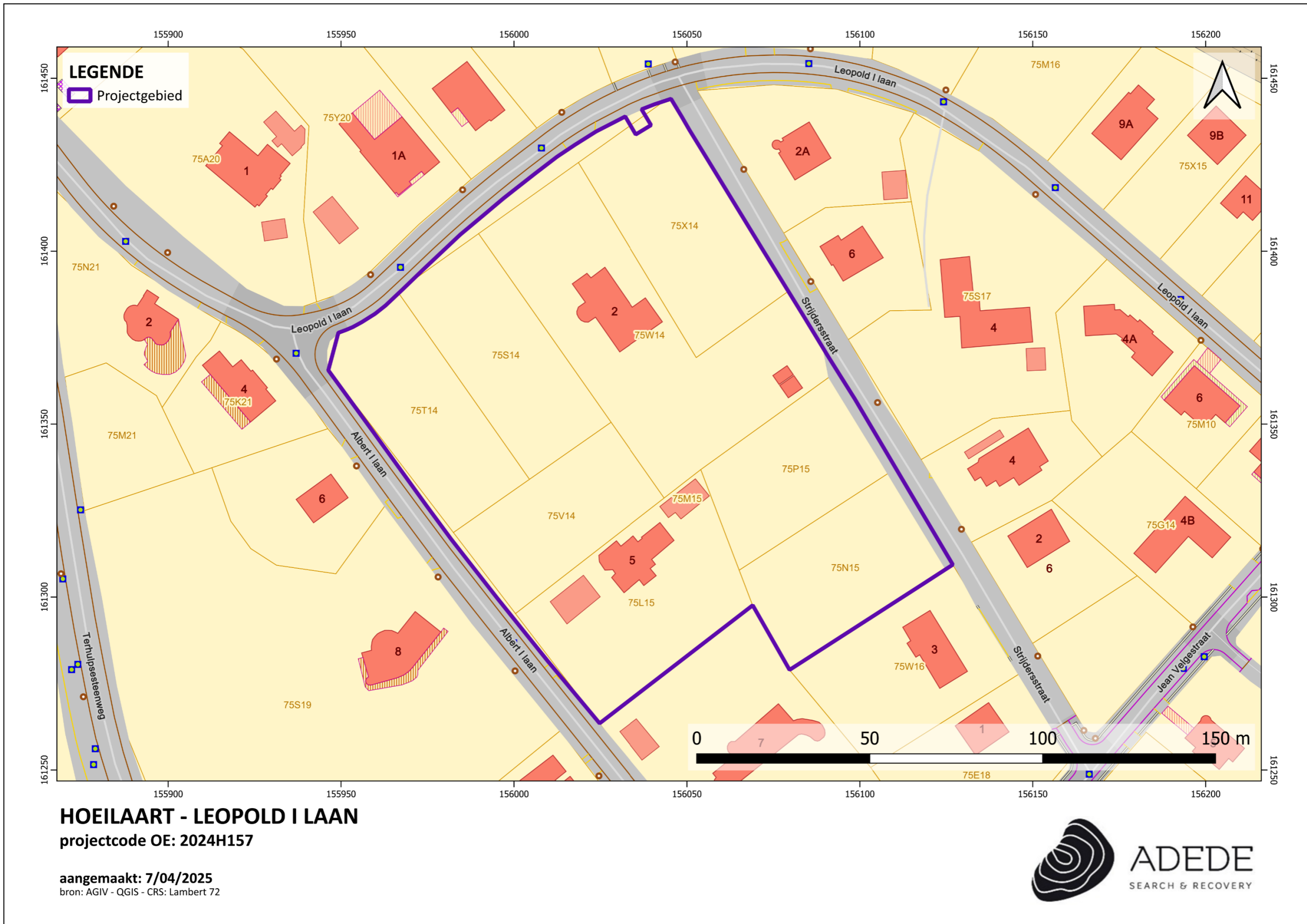
Inhoudsopgave

1	Administratieve fiche	- 5 -
2	Bureauonderzoek.....	- 9 -
2.1	Archeologische voorkennis.....	- 9 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek	- 9 -
2.3	Doel van het onderzoek	- 9 -
2.4	Huidige situatie projectgebied.....	- 10 -
2.5	Beschrijving geplande werken	- 10 -
2.6	Randvoorwaarden.....	- 10 -
2.7	Werkwijze.....	- 10 -
3	Assessmentrapport	- 15 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 15 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 17 -
3.2.1	Tertiair geologisch.....	- 17 -
3.2.2	Quartair geologisch.....	- 18 -
3.2.3	Bodem	- 19 -
3.2.3.1	Bodemtypekaart.....	- 19 -
3.2.3.2	Potentiële bodemerosie	- 21 -
3.2.3.3	Erosiegevoeligheid.....	- 21 -
3.2.3.4	Landgebruik.....	- 22 -
3.2.3.5	Gewestplan	- 23 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied.....	- 25 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 25 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 31 -
3.3.2.1	Kaart van Ferraris (1771 – 1778)	- 31 -
3.3.2.2	Atlas der Buurtwegen (1840)	- 32 -
3.3.2.3	Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854).....	- 33 -
3.3.2.4	Kaart van Popp (1842 – 1879)	- 34 -
3.3.2.5	Topografische kaart (1935)	- 36 -
3.3.2.6	Topografische kaart (1958)	- 37 -
3.3.3	Luchtfoto 1971.....	- 37 -
3.3.4	Luchtfoto 1979-1990.....	- 39 -

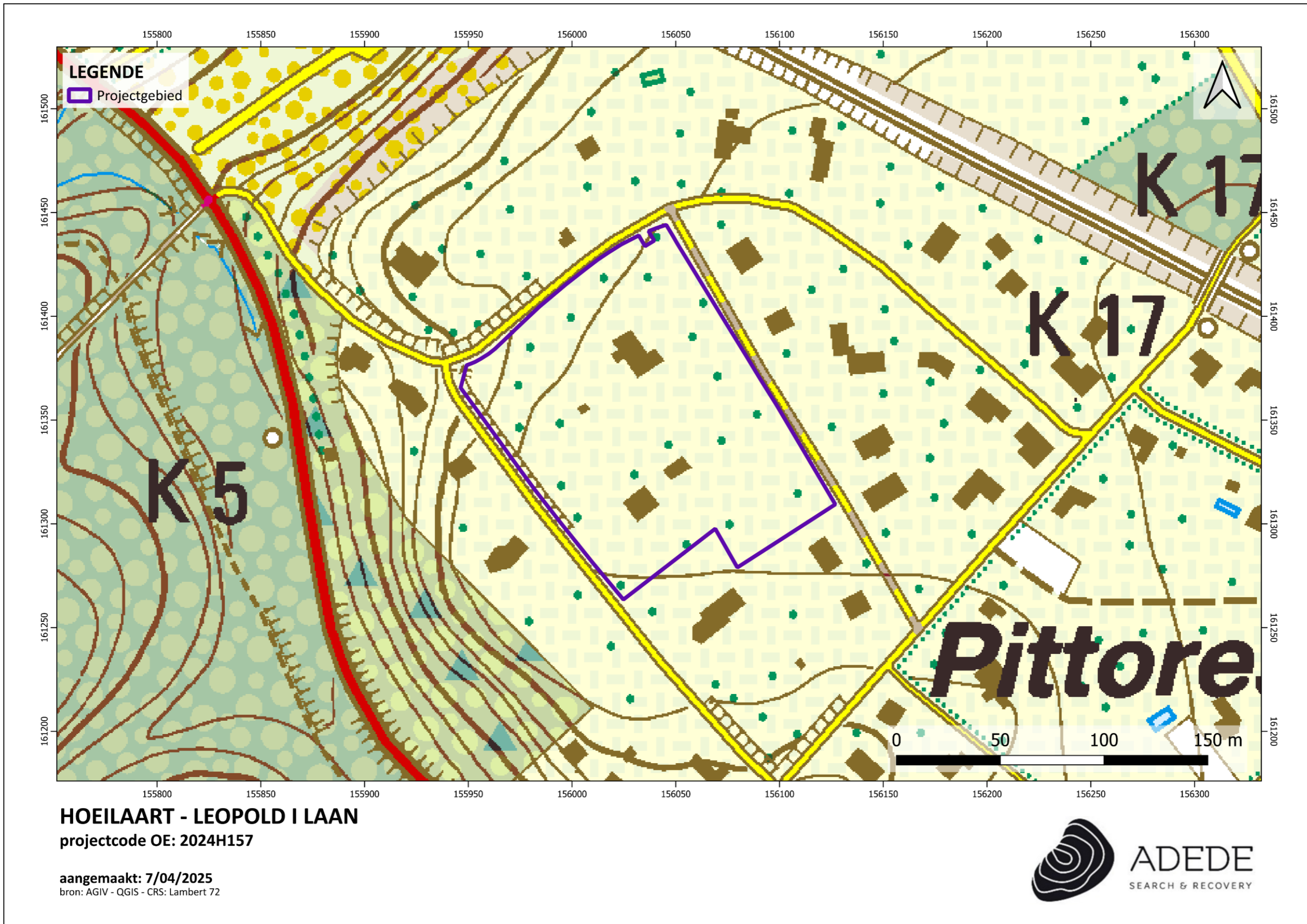
3.3.5	Luchtfoto 2023.....	- 40 -
3.4	Archeologische situering van het projectgebied	- 41 -
3.4.1	Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving	- 41 -
3.4.2	CAI Indicatoren	- 44 -
4	Besluit.....	- 50 -
4.1	Bevindingen bureauonderzoek.....	- 50 -
4.2	Archeologische verwachting.....	- 51 -
4.3	Impact geplande werken.....	- 51 -
4.4	Afweging noodzaak vervolgonderzoek	- 52 -
5	Bibliografie.....	- 53 -
5.1	Websites	- 53 -
5.2	Literatuur.....	- 53 -
6	Lijst van figuren.....	- 54 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2024H157
Site	Leopold I laan
Projectsigle ADEDE	HOE-LEO
Ligging	Hoeilaart Percelen 75T14, 75S14, 74W14, 75X14, 75V14, 75P15, 75N15
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Aard van de vervolgwerven	Verkaveling
Uitvoerder	ADEDE bv
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	David Janssens OE/ERK/Archeoloog/2018/00215 Jelke Van Buggenhout OE/ERK/Archeoloog/2020/00038
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bv
Grootte projectgebied	Ca. 11.420 m ²
Periode uitvoering	April 2025
Themen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, Bureauonderzoek

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen de contouren van het onderzoeksgebied werd voorafgaand nog geen archeologisch onderzoek verricht. In de onmiddellijke en ruimere omgeving echter wel, deze vaststellingen worden toegelicht in het assessmentrapport.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningsaanvraag voor een verkaveling waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?
- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?
- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

2.4 Huidige situatie projectgebied

Het projectgebied beslaat een zone van ca. 17.600 m² groot. Deze bevindt zich in een zone omgeven door de Albert I laan, de Leopold I laan en de Strijderslaan te Hoeilaart. Het gebied omvat volgende percelen:

Gemeente: Hoeilaart

Afdeling: HOEILAART

Sectie: C

Perceel: 0075/00T014; 0075/00S014; 0075/00W014; 0075/00X014; 0075/00V014; 0075/00L015; 0075/00P015; 0075/00N015

Binnen het projectgebied bevinden zich twee huizen: Leopold I laan 2 en Albert I laan 5.

Verspreid over projectgebied bevinden zich veel hoogstammige bomen. Het grootste deel van het gebied is onverhard.

2.5 Beschrijving geplande werken

De opdrachtgever plant de verkaveling van het projectgebied in 7 loten.

Op de kavels waar de bestaande woningen staan, worden deze behouden. Het gaat om loten 6 en 7 op het verkavelingsplan.

Op het plan zijn ook de locaties aangeduid waarbinnen later nieuw te bouwen woningen zullen worden opgetrokken. De bomen die in het zwart zijn aangeduid, worden gerooid.

2.6 Randvoorwaarden

De opdrachtgever toetst nog de haalbaarheid van het project. Een eventueel vervolgonderzoek dient dus te gebeuren in uitgesteld traject.

2.7 Werkwijze

Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische

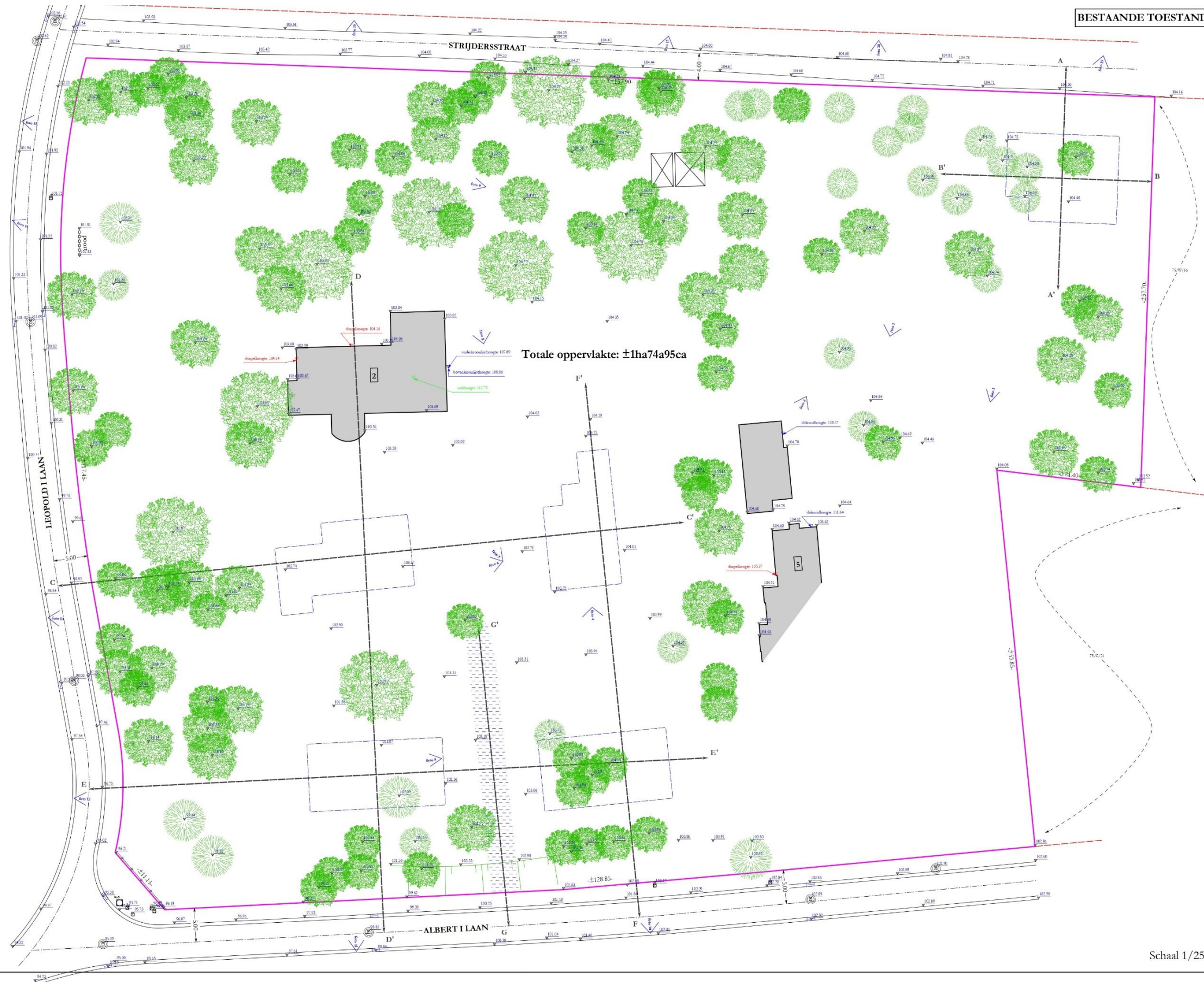
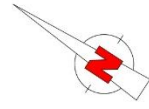
verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

Overzicht geconsulteerde kaarten:

- Onderzoeksgebied:
 - Inplantingsplan huidige toestand
 - Inplantingsplan geplande toestand
 - Doorsnede bestaande toestand
 - Doorsnede nieuwe toestand
- Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:
 - Topografische kaart
 - Orthofoto
 - Kadasterkaart
 - Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II
 - Tertiair geologische kaart
 - Quartair geologische kaart
 - Bodemtypekaart
 - Potentiële bodemerosiekaart
 - Erosiegevoeligheidskaart
 - Bodemgebruiksbestand
 - Gewestplan
- Historische situering:
 - Kaart van Ferraris, 1777
 - Atlas der Buurtwegen, 1840
 - Kaart van Vandermaelen, 1846-1854
 - Kaart van Popp, 1842-1879
 - Topografische kaart, 1935
 - Topografische kaart, 1958
 - Luchtfoto's
- Archeologische situering:
 - Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris
 - Inventaris Onroerend Erfgoed

Bestaande toestand:

Provincie VLAAMS-BRABANT
Gemeente HOEILAART Sectie C
Nummers 75/L/15, 75/M/15, 75/N/15,
75/P/15, 75/S/14, 75/T/14,
75/V/14, 75/W/14 en 75/X/14

Schaal 1/250

Verkavelingsplan:

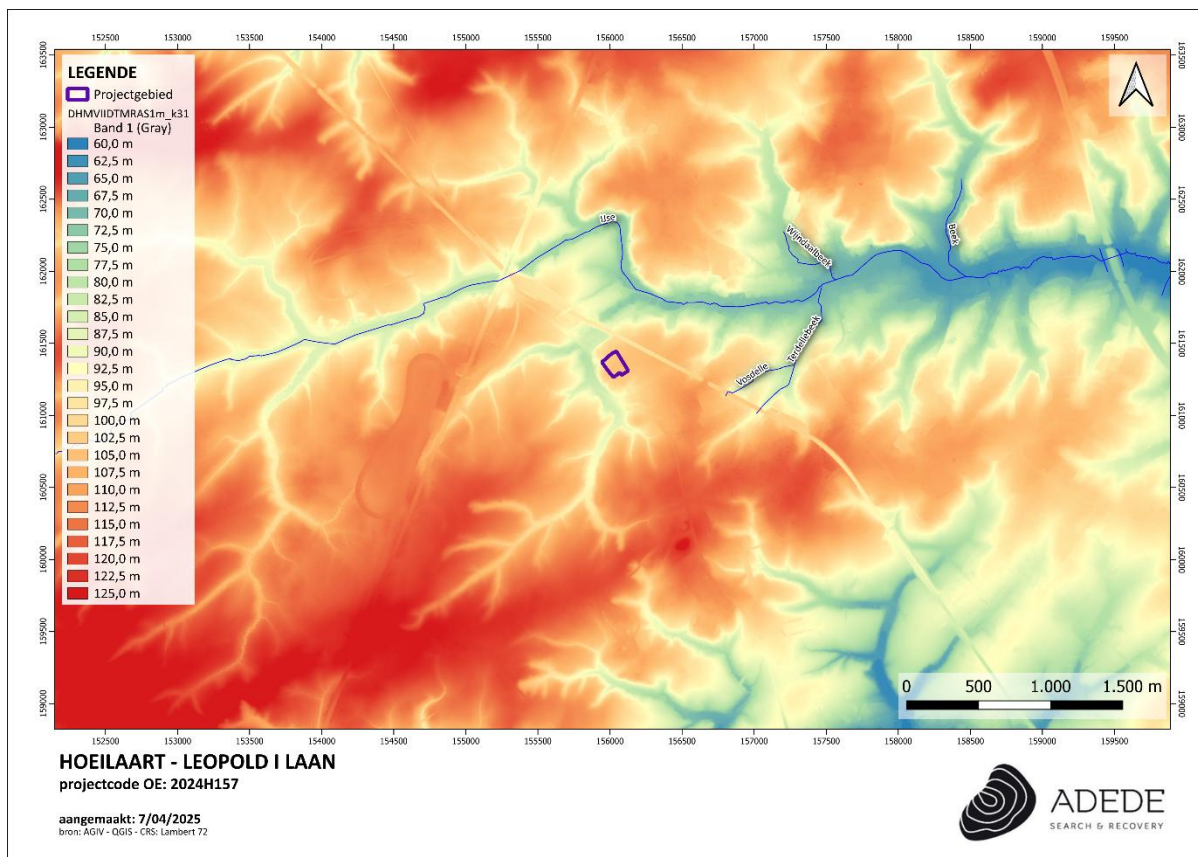

3 Assessmentrapport

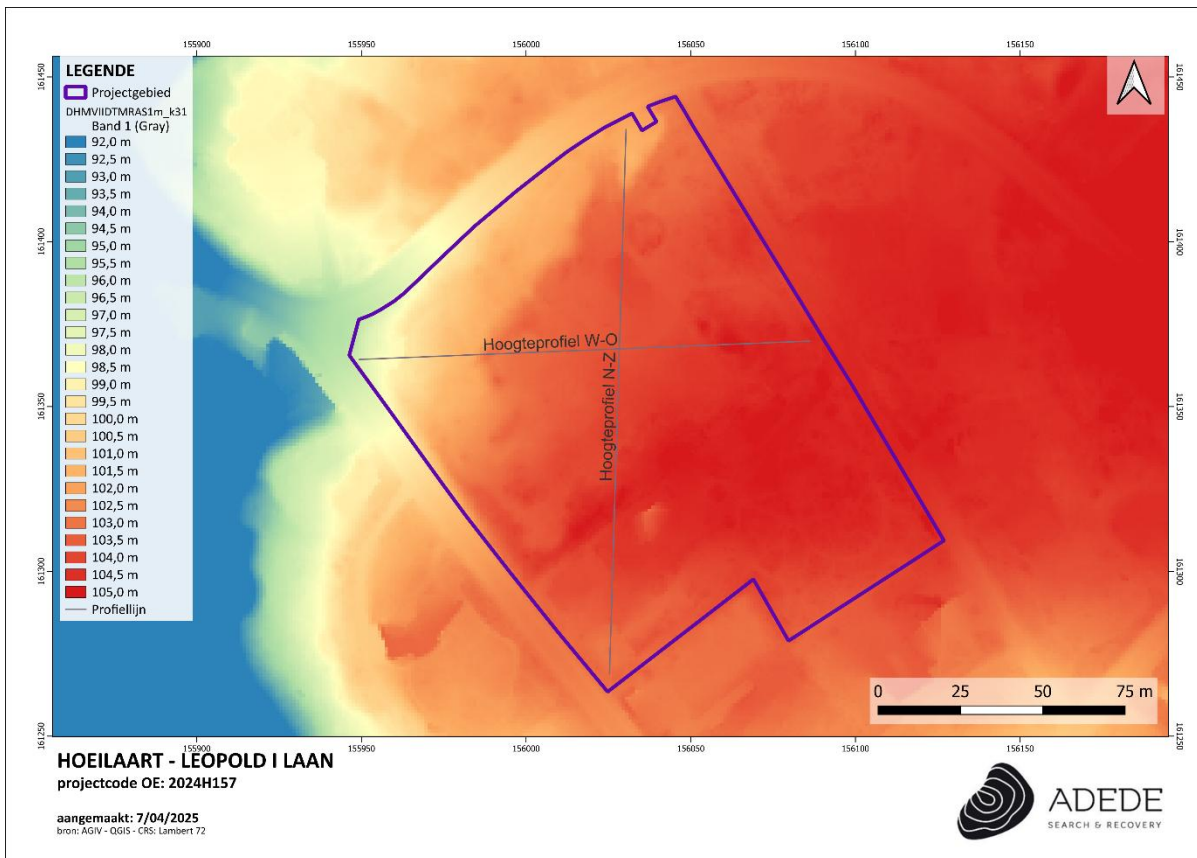
3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Hydrografisch gezien behoort het gebied tot het Dijlebekken. De meest nabijgelegen waterloop van het projectgebied is de IJse die op ca. 500 meter ten noordoosten van het projectgebied stroomt. Deze waterloop stroomt van oost naar west door de gemeente Hoeilaart en is een kleine bijrivier van de Dijle.

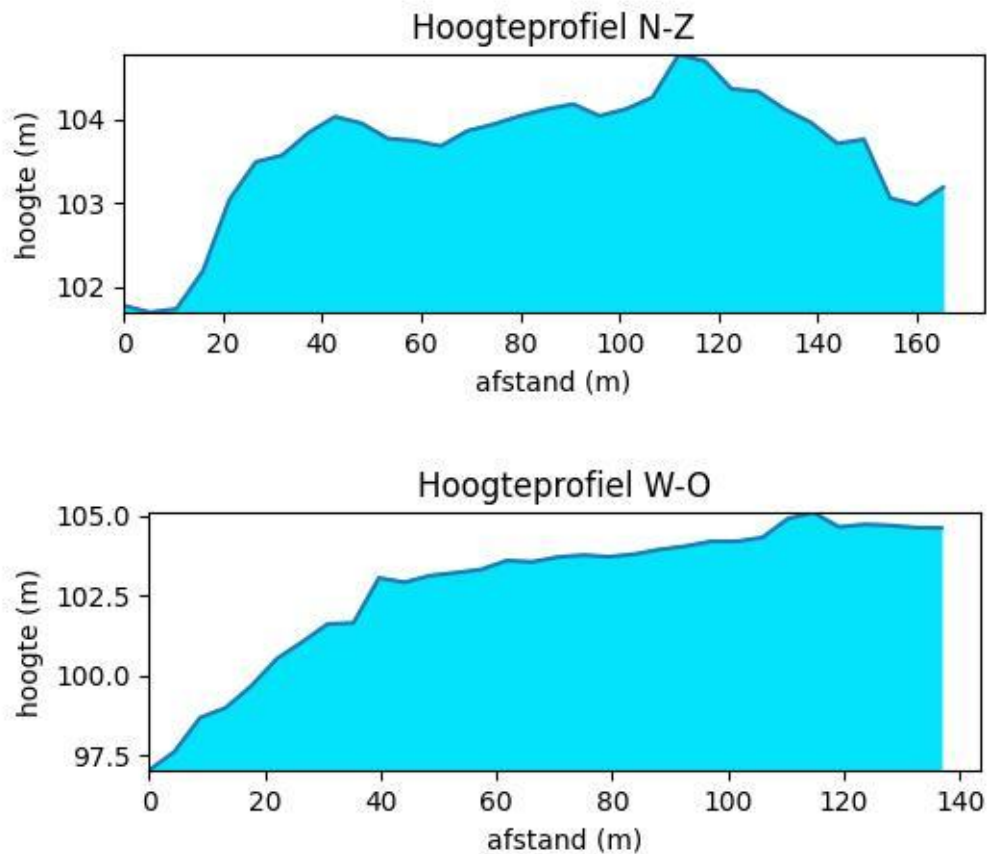
Het projectgebied zelf situeert zich op de noordelijke uitloper van een heuvel in het dal van de IJse. Op het DHM is een hellend reliëf waar te nemen dat verloopt van ca. 104,5 m TAW in het oosten tot ca. 97 m TAW in het westen. De ligging op een helling verhoogt de kans op erosie op het terrein

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.

Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.

3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

De Tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder de Quartaire afzettingen weer.

Op de quartair geologische kaart bevindt het projectgebied zich ter hoogte van de Formatie van Brussel. Deze bestaat uit bleekgrijs fijn zand, is kalkhoudend, soms fossielhoudend, en bevat kiezel- en kalkzandsteenbanken

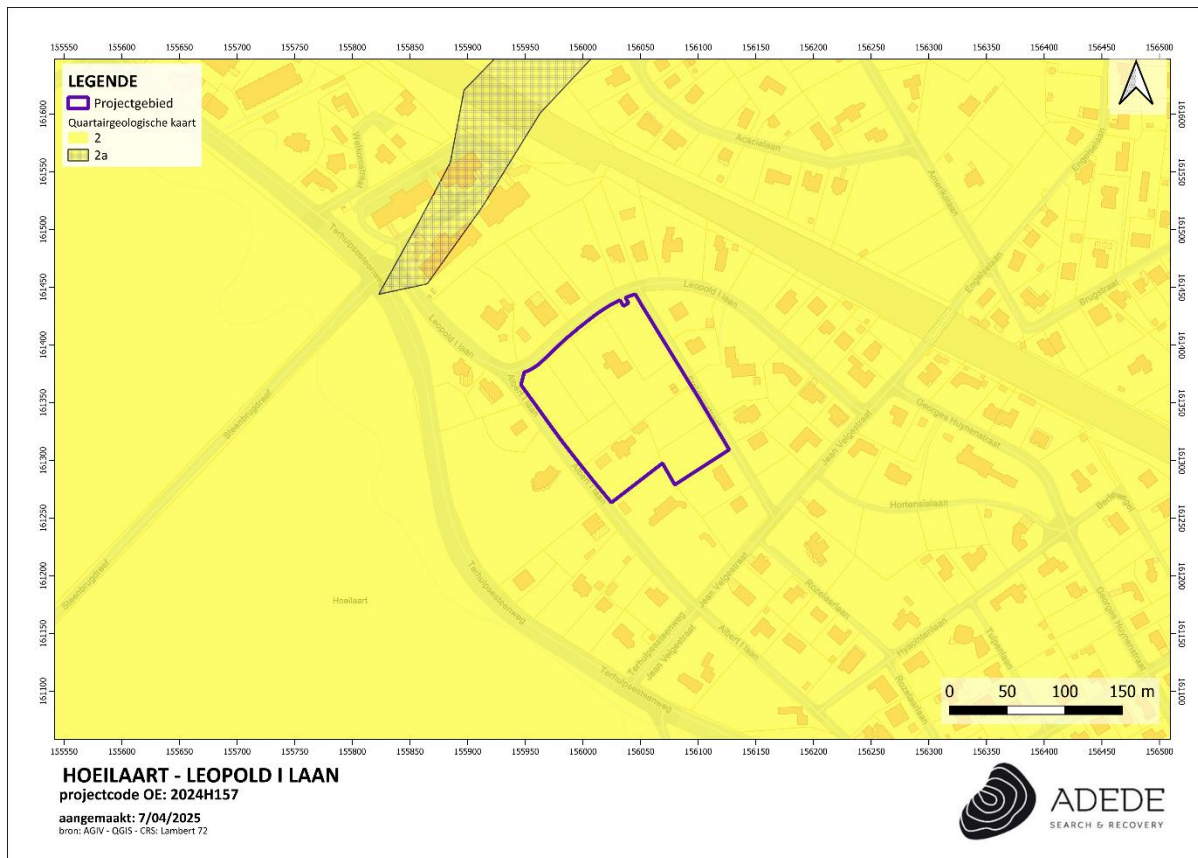
Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

3.2.2 Quartair geologisch

Op de quartair geologische kaart bevindt het projectgebied zich ter hoogte van type 2.

Bij dit profieltype zijn er geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen aanwezig bovenop de Pleistocene sequentie. Dit profieltype is opgebouwd uit volgende lagen:

- Elpw: Dit zijn eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) of mogelijk Vroeg-Holoceen. In het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen bestaan deze afzettingen voornamelijk uit silt (loess) en in de meer noordelijke en centrale delen van Vlaanderen, zijn deze opgebouwd uit zand tot zandleem.
- HQ: hellingsafzettingen van het Quartair

Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

3.2.3 Bodem

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, potentiële bodemerosiekaart, erosiegevoeligheidskaart en het bodemgebruiksbestand besproken.

3.2.3.1 Bodemtypekaart

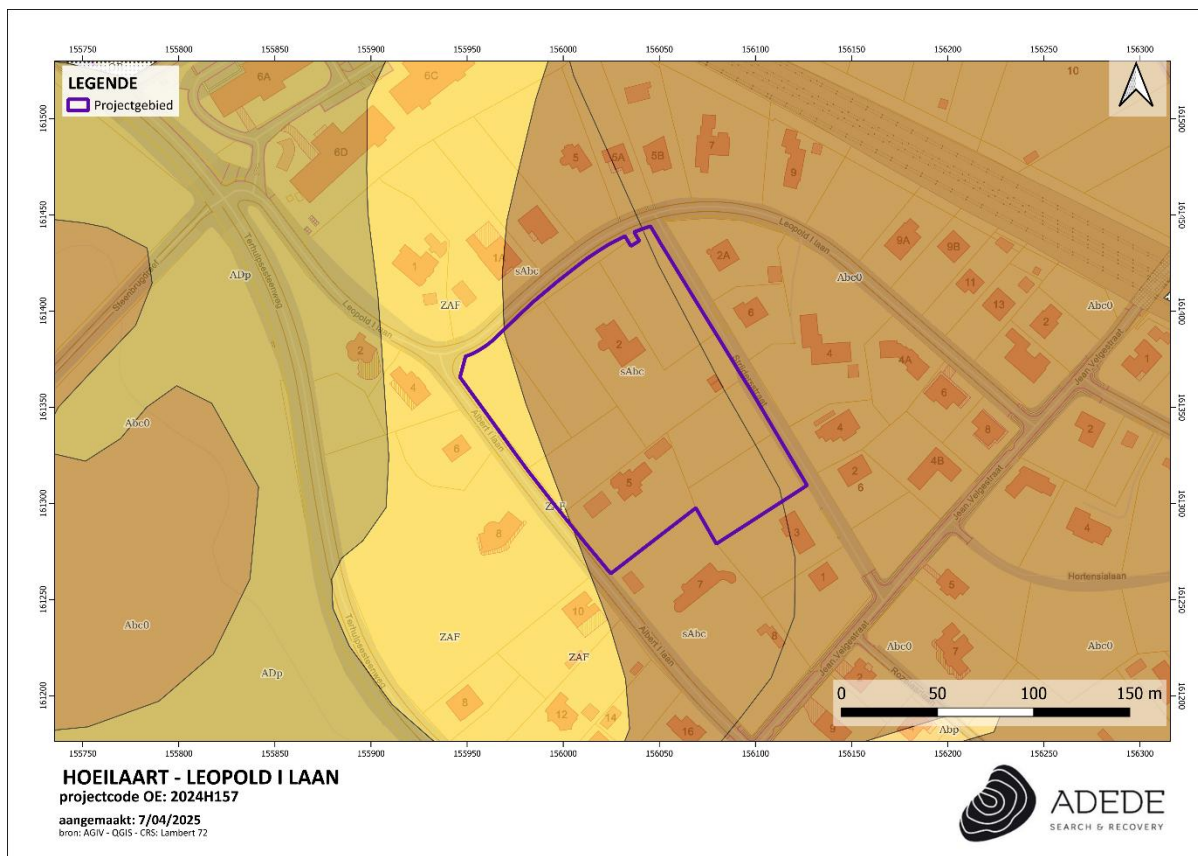
Volgens de bodemtypekaart komen volgende bodemtypes binnen het projectgebied voor:

- ZAF: Zeer droge tot matig natte zandbodem met weinig duidelijke tot duidelijke ijzer en/of humus B horizont.

Tot deze kernseries behoren zandgronden, d.w.z. bodems met meer dan 82,5% van de minerale fractie groter dan 50 μm en met minder dan 8% klei, die een duidelijke Podzol B horizont hebben of gehad hebben en in een overdreven sterk ontwaterde positie voorkomen (duinen of hoge ruggen). Deze zeer droge matig natte zandgronden kenmerken kaartenheden ongeschikt voor land- en tuinbouw. In een zone van

bloementeelt vormen ze evenwel een zeer geschikt midden voor azalea-teelt. Het gebruik dient afgestemd te worden op bosbouw (naaldhout) en natuur of recreatiegebieden.

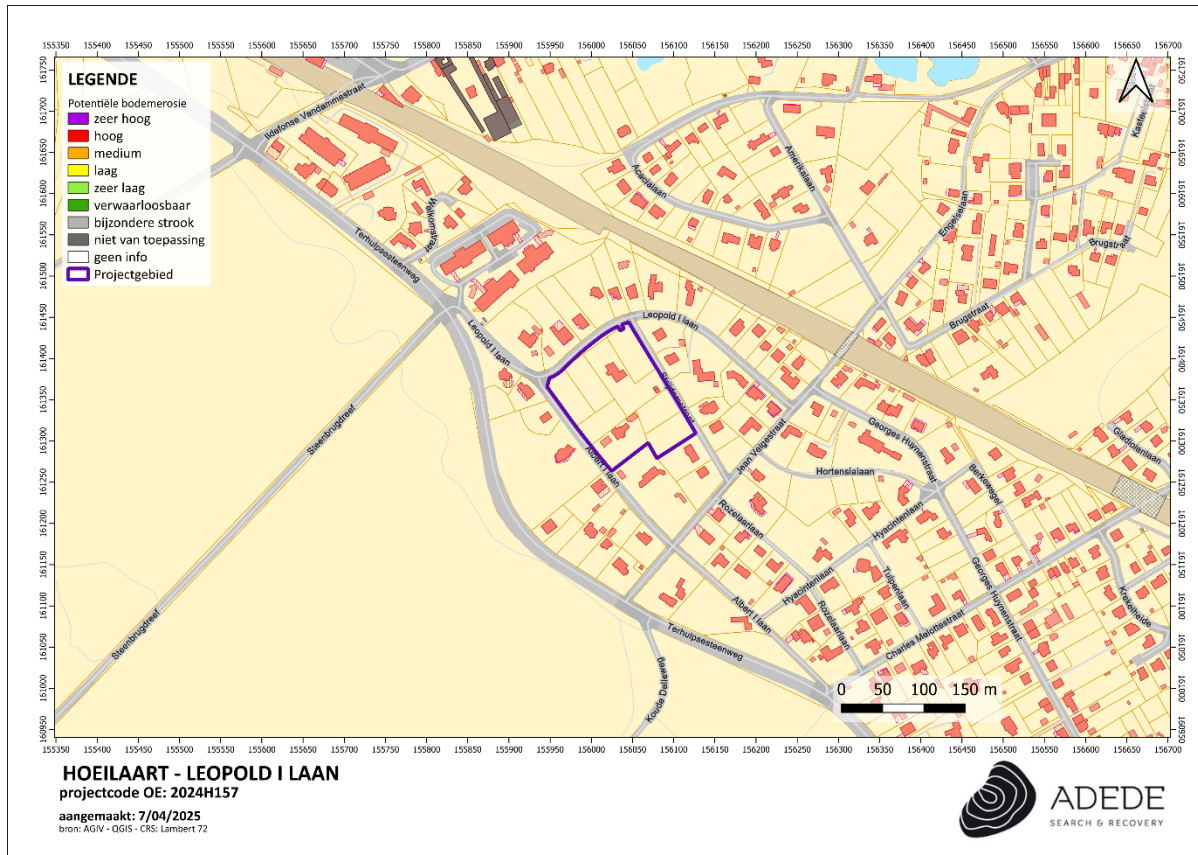
- sAbc: Droge leembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont.
Deze droge leemgronden met sterk gevlekte textuur B horizont komen in de Zandleemstreek voor nabij de overgangszone met de Leemstreek alsook in enkele alluviale valleien.
- Abc0: Droge leembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont.
Deze droge leemgronden met sterk gevlekte textuur B horizont komen in de Zandleemstreek voor nabij de overgangszone met de Leemstreek alsook in enkele alluviale valleien.

Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosie

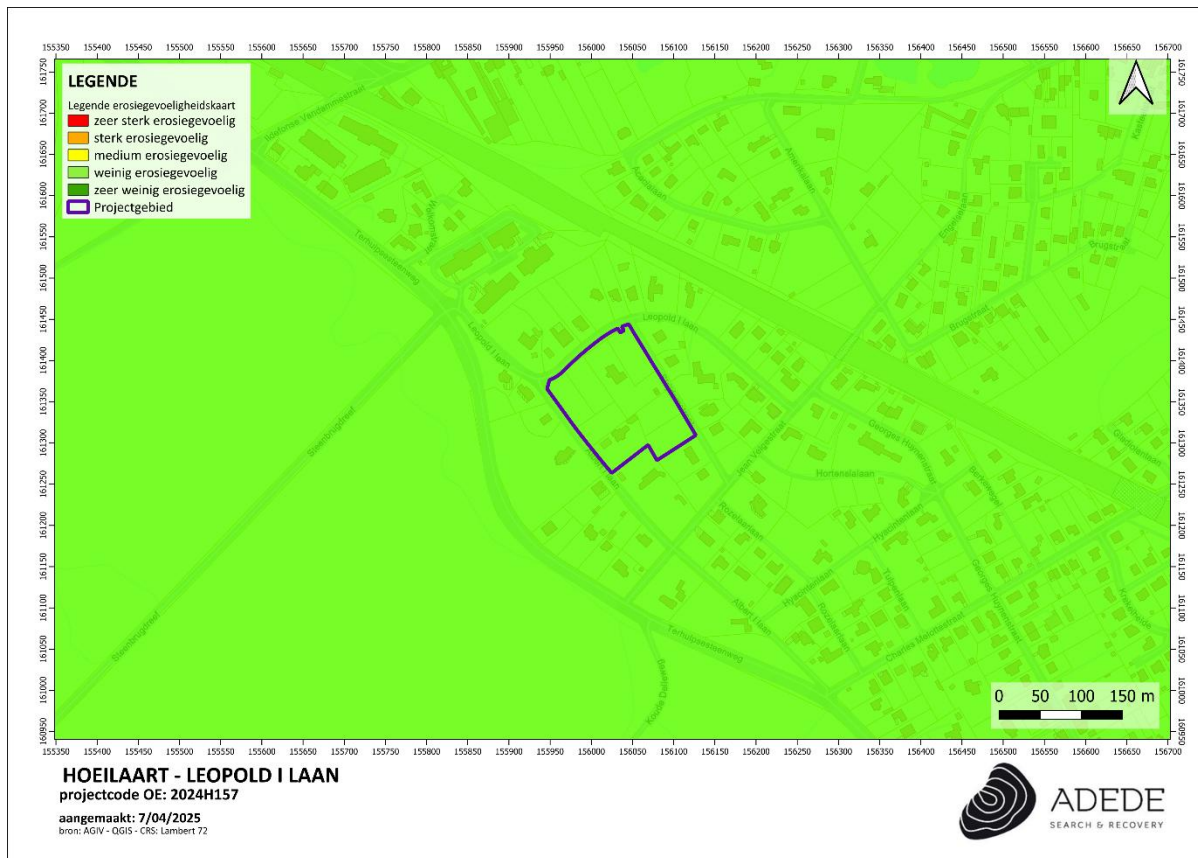
Noch binnen het projectgebied, noch in de directe omgeving van het gebied werd de potentiële bodemerosie van de bodem nagegaan.

Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.3 Erosiegevoeligheid

De erosiegevoeligheid van de bodem binnen de gemeente Hoeilaart is aangeduid als 'weinig'.

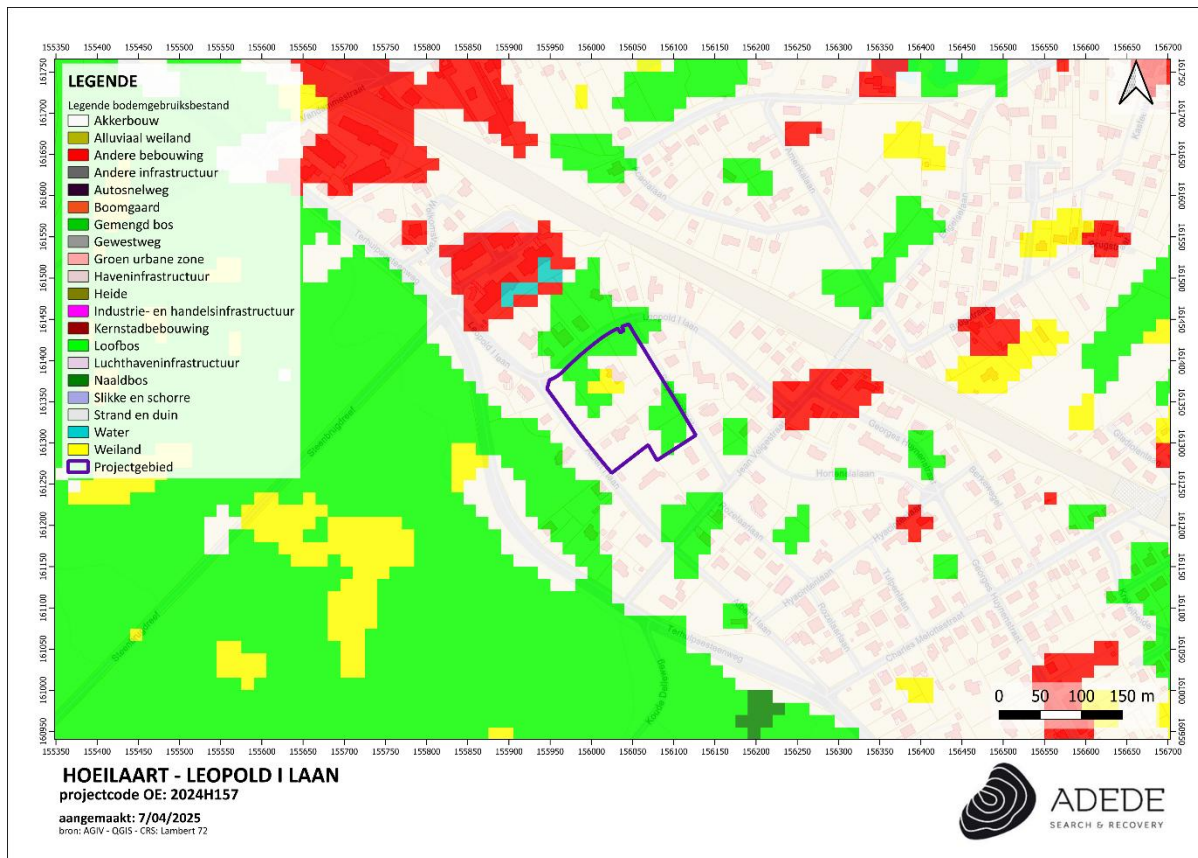

Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.4 Landgebruik

Volgens het bodemgebruiksbestand bevindt het projectgebied zich ter hoogte van volgende zones:

- Akkerbouw (wit): Concreet betreft dit op een bodem die gebruikt wordt in rotatiesystemen waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland.
- Weiland (geel): Dit betreft een bodem bedekt met gras, die niet gelegen is in het overstromingsgebied van een rivier.
- Loofbos (lichtgroen): Vegetatieformatie die voornamelijk uit loofbomen bestaat.

Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.3.5 Gewestplan

Op het gewestplan bevindt het projectgebied zich binnen volgende zone: 'woonpark'.

De woonparken zijn gebieden waarin de gemiddelde woningdichtheid gering is en de groene ruimten een verhoudingsgewijs grote oppervlakte beslaan.

Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering¹

Meerdere archeologische vondsten verwijzen naar bewoning in Hoeilaart sedert het einde van het mesolithicum. In de wijk Dumberg kwamen immers diverse voorwerpen aan het licht als schrapers, pijlpunten en silexbijltjes. In 1870 werd bij de afbraak van de oude Sint-Clemenskerk een votiefsteen gevonden uit de 2de eeuw, een getuige van menselijke aanwezigheid in de Romeinse periode.

Hoeilaart, een benaming van Gallisch-Keltische oorsprong 'Ho-lar', vermoedelijk in de betekenis van 'open plek in het bos' werd ontgonnen op het Zoniënwoud in de bronrijke vallei van de IJse. De aanwezigheid van ijzererts speelde hierbij een belangrijke rol. Gedurende meerdere eeuwen vormde het ijzererts, waarvan de lagen tot aan de oppervlakte te vinden waren immers een belangrijke bron van inkomsten. De bewoners van Hoeilaart werden vaak als kolenbranders geciteerd aangezien zij zorgden voor houtskool dat noodzakelijk was voor het smelten van het ijzer in ijzererts. Het Zoniënwoud leverde hierbij het nodige hout. Verspreid over het woud zijn tal van smeltovens bewaard waarvan sommige opklimmen tot de Karolingische periode.

Twee belangrijke heerlijkheden bepaalden de geschiedenis van Hoeilaart, de heerlijkheid Ter Heyde ten zuiden van de IJse enerzijds en de heerlijkheid Holar of Hoeilaart ten noorden van de IJse anderzijds. De oudst bekende eigenaar van de heerlijkheid Ter Heyde was de familie van Hoeilaart, genaamd de Holar waarvan Soteman de Holar voorkomt in een akte van 1186. De laatste eigenaar, eveneens de laatste vertegenwoordiger van het ancien régime was François Joseph Ignace Pangaert (+ 1798).

De heerlijkheid Holar, oorspronkelijk eigendom van de hertogen van Brabant, kwam later in handen van de kasteleins van Brussel. Eén van hen verkocht de heerlijkheid in 1321 terug aan de hertogen, meer bepaald aan Jan III. De bestaande vrijheden werden in 1383 bevestigd door hertogin Johanna, waardoor de ontginning van het Zoniënwoud bevorderd werd. Hoeilaart had toen ook al een eigen schepenbank die de hogere jurisdictie bezat. Diverse hoeven, waaronder het nog bestaande Hof Ten Trappen, waren lenen gehouden van de hertogen.

Na de afschaffing van het ancien régime werd de heerlijkheid Ter Heyde opgeslorpt door de gemeente Hoeilaart; de goederen van de familie Pangaert werden aangekocht door de familie de Man.

¹ *Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Hoeilaart [online], <https://id.erfgoed.net/themas/14267> (geraadpleegd op 21 augustus 2024).*

Het oorspronkelijke grondgebied van Hoeilaart werd op dat ogenblik bovendien meer dan verdubbeld door de aanhechting van een deel van het Zoniënwoud, meer bepaald het huidige Groenendaal, een klein dal waar sedert het begin van de 14de eeuw (1304) kluizenaars woonden. In 1343 werd er een 'communauteit' opgericht die in 1349-1350 toetrad tot de orde van reguliere kanunniken van Sint-Augustinus. Van dan af werd Groenendaal een priorij met als eerste prior Jan van Ruusbroec (1293-1381), een van de grote mystici van het Europese christendom. De Priorij van Groenendaal bleef lange tijd een intellectueel centrum, werd bezocht door heel wat geestelijke en wereldlijke leiders en verwierf hier diverse bezittingen, waardoor ze mee haar stempel drukte op de ontwikkeling van Hoeilaart. In de loop van de geschiedenis werden de gebouwen echter meermaals verwoest en de priorij ging definitief ten onder tijdens de Franse Revolutie. De gebouwen werden nagenoeg volledig afgebroken, slechts een aantal fragmentarische resten bleven bewaard waarvan de onderbouw van de kerk en delen van de ommuring de meest opvallende getuigen zijn.

Voor de opkomst van de druiventeelt werd Hoeilaart gekenmerkt door kleine landbouwbedrijven van het gemengde type, dus zowel akkerbouw als veeteelt; het ging hoofdzakelijk om familiebedrijven waar met een minimum aan personeel werd gewerkt.

Op het einde van de 18de en het begin van de 19de eeuw brak voor Hoeilaart een periode van welvaart aan: op dat ogenblik golden er in de hoofdstad hoge vleesprijzen en het waren de inwoners van Hoeilaart die de markt voor meer dan 80% bevoorraadden. Ook de handel in boter, eieren, kippen en groenten droeg bij aan de economische ontwikkeling die voorheen voornamelijk was afgestemd op de kleine landbouw. Belangrijk in deze context was de aanleg van de spoorlijn Brussel-Namen. Deze spoorlijn, die de gemeente in het zuidwesten doorkruist, werd in 1847-1857 aangelegd door de "Grande Compagnie du Luxembourg", die ook het beheer in concessie had.

Vanaf 1865 zal de druiventeelt onder glas voor Hoeilaart en omstreken een enorme impuls betekenen. Geografisch gezien was Hoeilaart wegens zijn heuvelachtig karakter zeer geschikt voor de ontwikkeling van de druiventeelt. Bovendien bezat Hoeilaart vruchtbare leemgronden en was de nabijheid van Brussel belangrijk als afzetgebied. Van fundamenteel belang was de rol van de familie Sohie. Felix Sohie (1841-1929) was een tuinman op het domein van baron de Peuthy te Huldenberg en deed daar zijn eerste ervaringen op met de druivenserre. Geholpen door zijn broers Frans (1829-1877), Remi (1844-1908) en Willem (1838-1870) startte hij met de eerste druivenserres in Hoeilaart in 1865. Niet alleen druiven maar ook aardbeien, perziken, meloenen, tomaten, snijbonen en bloemkolen werden er gekweekt. Geleidelijk zouden ze zich hoofdzakelijk toeleggen op de druiventeelt. Dit was meteen het

startsein voor een periode van welvaart voor de hele regio want vele Hoeilanders volgden zijn voorbeeld en Hoeilaart werd in een korte tijd herschapen in een zee van glas; het voor handen zijnde 'bouwland' werd systematisch ingepalmd door serres.

Rond 1880 omvatte het bedrijf van de gebroeders Sohie al meer dan 100 serres. Ze strekten zich uit op de zuidelijke flanken van de Molenberg tussen de huidige Solheide en de Herman Teirlinckstraat; op de top werd het landhuis van de familie gebouwd. Het landhuis in de vorm van een driewoonst voor de drie broers, was naar het zuiden georiënteerd zodat men een mooi zicht had op de serres; de dominante ligging was sterk beeldbepalend voor Hoeilaart en wordt herhaaldelijk geïllustreerd op oude prentkaarten. De bouw van een dergelijke woning getuigt eveneens van het ongelooflijke succes van de Sohies die zich in een 20-tal jaren hadden opgewerkt tot de meest welstellende inwoners van de gemeente. Het tot woning verbouwde nummer 3 in de Herman Teirlinckstraat zou volgens buurtbewoners in oorsprong het atelier van Sohie geweest zijn; vermoedelijk refereren de geblokte hoeklisenen nog naar de oude toestand; ze kwamen volgens oude prentkaarten ook voor in de woning van de familie Sohie.

In 1872 kwamen in Hoeilaart nog 4 nieuwe uitbatingen tot stand: Jan-Baptist Charlier, Frans Pay, Hendrik Schimp en Theodoor Sohie. Al heel snel waren de hellingen van Hoeilaart bezaaid met serres en was er sprake van 'het glazen dorp'. Gedreven door het grote succes had ook de man in de straat zich voorzien van één of meerdere serres. Op de topografische kaart van 1891 zijn de eerste concentraties duidelijk zichtbaar op de Molenberg, de Karrenberg, op het einde van de Brusselsesteenweg en langs de Waversesteenweg net buiten het centrum.

In 1878 volgden de gebroeders Danhieux (1878) in het naburige Overijse.

Op het einde van de 19de eeuw ontstond de behoefte aan beter transport voor de aanvoer van grondstoffen en het vervoer van de druiven. De gemeenten Hoeilaart en Overijse dienden in 1885 samen een aanvraag in bij de pas opgerichte Nationale Maatschappij der Buurtspoorwegen (NMBS) voor de aanleg van een tramlijn Brussel-Overijse. De lijn die uiteindelijk Overijse met Groenendaal zou verbinden, werd vergund in 1892 en ingehuldigd op 15 juli 1894. Ze halveerde Hoeilaart van oost naar west, ongeveer parallel met de as Overijsesteenweg – Albert Biesmanslaan – J.B. Charlierlaan en Groenendaalsesteenweg.

In 1910 waren er in Hoeilaart al 5176 serres, op het hoogtepunt, op het einde van de jaren 1950 waren er in de gemeente meer dan 13000; ongeveer een vijfde van het grondgebied, zonder het Zoniënwoud,

werd ingenomen door serres. Statige serristenwoningen en/of -villa's rezen als paddenstoelen uit de grond en getuigen tot vandaag van de welstand van weleer. De belangrijkste zijn gelegen op een hoogte of langs de oude invalswegen als Vlaanderveldlaan, Brusselsesteenweg, Jezus-Eiksesteenweg en Waversesteenweg. Gedurende meer dan 100 jaar zou de druiventeelt zorgen voor welvaart in de gemeente. De oprichting van de EEG in 1958 waardoor goedkope zuiderse druiven konden ingevoerd worden en de oliecrisis in de jaren 1970 met stijgende energieprijzen zorgden voor een ernstige terugslag in de druiventeelt en deed het aantal serrebedrijven sterk afnemen. Op een luchtfoto van 1971 is het overgrote deel van de serres nog aanwezig, sindsdien verdwenen ze echter zienderogen. De gronden werden verkaveld en ingenomen door nieuwe woonwijken. Momenteel zijn er naast amateurs nog slechts een beperkt aantal beroepstellers actief.

Naast de impact van de druiventeelt op het algemene uitzicht van Hoeilaart speelde ook het Belgische koningshuis hier een belangrijke rol, vooral dan in Groenendaal, waar op het einde van de 19de eeuw te midden van het Zoniënwoud de hippodroom van Groenendaal werd aangelegd op initiatief van koning Leopold II. De renbaan werd ingehuldigd op 22 juli 1889 en was eertijds een van de langste en mooiste renbanen van het land. Voor de realisatie ervan werden vele hectaren bos gerood. Koning Leopold II had er een eigen loge die gelegen was tussen twee metalen tribunes voor het publiek. In het kader van een vlotte ontsluiting werd in 1892 vanaf het station van Groenendaal een zijspoor voorzien naar de 'Hippodroom van Groenendaal', waar ook de beau monde naar de paardenrennen kwam kijken. Dit spoor bleef behouden tot 1985. Nabij het Zoniënwoud, langsheen de Groenendaalsesteenweg bleven tot vandaag ruime complexen met paardenstallen bewaard. Ook de Koningsvijvers werden op initiatief van koning Leopold II aangelegd in 1902, in de moerassige omgeving langs de IJse ten noorden van het station van Groenendaal.

Huidig uitzicht

Het westelijke deel van Hoeilaart, meer dan de helft van de totale oppervlakte wordt ingenomen door het Zoniënwoud dat in zijn totaliteit meer dan 4000 ha beslaat en een overblijfsel vormt van het oude 'Kolenwoud'. Op het einde van de 12de eeuw komt het Zoniënwoud in het bezit van de hertogen van Brabant die het als hun favoriete jachtgebied zullen beschermen. Het bos blijft in handen van hun nakomelingen tot het einde van het ancien régime. Geleidelijk zal er zich een administratie ontwikkelen om het gebied te beheren. Het huidige beukenbestand vindt zijn oorsprong in de bosbouwkundige keuze van de Oostenrijkse periode (1715-1794) toen grootschalige herbebossingen plaatsvonden. Momenteel fungeert het bos als groene long voor de nabije Brusselse agglomeratie. De Koningsvijvers aangelegd in 1902 door landschapsarchitect Elie Lainé, op initiatief van Koning Leopold II langs de IJse ten noorden van het station van Groenendaal, sluiten min of meer aan bij de reeks van

vier historische vijvers: de Ganzepootvijver, Lindenvijver, Putselvijver en Keizer Karelvijver; ze werden aangelegd door de priorij van Groenendaal als viskweekvijvers.

Het oostelijke deel van Hoeilaart vormt de woonkern, die als het ware gehalveerd wordt door de verbindingsas Overijse-Groenendaal; het noordelijke deel omvat het religieuze centrum met de neoromaanse Sint-Clemenskerk op het Gemeenteplein, het zuidelijke deel het administratieve centrum met de gemeentediensten die ondergebracht zijn in het vroegere kasteel de Man d'Attenrode en bijhorende hoeve. Het bijhorende park werd ingericht als gemeentepark.

De bebouwing is vrij homogeen verspreid en wordt tot vandaag voornamelijk gekarakteriseerd door de hoge concentratie aan serristenwoningen en/of –villa's, die in het straatbeeld opvallen door hun rijkere uitwerking als getuige van de welstand van weleer. Vaak ook zijn ze te herkennen door het gebruik van versieringen die refereren aan de druiventeelt. Ondanks de teloorgang van de druiventeelt vanaf de jaren 1960 bleven er nog wel wat serres bewaard, hoewel de benaming 'glazen dorp' nu wel achterhaald is. De uitgestrekte percelen die voorheen werden ingenomen door serres werden vooral in het laatste kwart van de 20ste eeuw verkaveld en bebouwd waardoor nieuwe woonwijken ontstonden.

Het zuidwestelijke deel van het woongebied van Hoeilaart, vlak bij het Zoniënwoud, ten zuiden van de spoorlijn Brussel-Namen behoorde lange tijd tot het Zoniënwoud. Het gebied, momenteel gevat tussen de spoorlijn en het Zoniënwoud werd verkaveld tijdens het interbellum en groeide uit tot een residentiële wijk in een groene omgeving waar een aantal ontwerpen van bekende architecten te vinden zijn. De aanleg van de straten binnen de wijk werd op het kadaster geregistreerd in 1928.

De noordoostelijke strook van Hoeilaart wordt gekenmerkt door twee in noordelijke richting lopende straten, namelijk de Koedaalstraat en de Jezus-Eiksesteenweg, waar nog veel serristenwoningen bewaard bleven; de zuidelijke zone tussen beide werd verkaveld en bebouwd met vrijstaande eengezinswoningen uit de tweede helft van de 20ste eeuw (straten genoemd naar grote Vlaamse schrijvers). In de 19de eeuw lag hier de woning van Felix Sohie met een groot aantal bijhorende serres, waaronder diverse muurserres. Het geboortehuis van Felix Sohie stond in de Felix Sohiestraat; een gedenkplaat met een bronzen medaillon refereert hieraan. Zeker te vermelden in deze omgeving is het neogotische landhuis met omringend park van de familie de Quirini en het 18de-eeuwse Smeyberghof, één van de weinige historische hoevecomplexen in Hoeilaart.

Wat betreft de talrijk verspreide serristenwoningen zijn er afhankelijk van de bouwperiode twee hoofdtypes te onderscheiden. Uitzondering hierop zijn de neogotische woning van Hendrik Sohie, opgetrokken in 1890 in neogotische stijl aan de Brusselsesteenweg 106, Woning Vandervaeren in de Jan Baptist Denayerstraat 22 en Villa Muyltermans in de Edmond Vandervaerenstraat 42. Deze woningen hebben veeleer het allure van een landhuis. Woningen uit de eerste bloeiperiode van de druiventeelt dateren uit het einde van de 19de en het begin van de 20ste eeuw, meer bepaald van voor de Eerste Wereldoorlog (circa 1880-1910) en zijn van een vrij eenvoudig bouwtype: het zijn vaak vrijstaande tweegevelwoningen met traditionele opbouw en indeling (Nilleveldstraat 30). Door hun iets rijkere uitwerking verwijzen ze duidelijk naar de nieuwe welstand van de serrist. De plattegrond is overwegend rechthoekig; bij een dubbelhuisopstand ligt de inkomhal (met achteraan de trapkast) centraal en zijn er links en rechts van de gang twee grote kamers; bij een enkelhuisopstand zijn er slechts leefruimten aan één van beide zijden. Als materiaal werd er gebruik gemaakt van baksteen met decoratieve verwerking van anders gekleurde baksteen voor onder meer speklagen, ontlastingsbogen, hoekkettingen, boogfriezen, ... Zoals gebruikelijk werden lekdrempels en trappen uitgevoerd in blauwe hardsteen. De gevel wordt meestal afgelijnd door een houten kroonlijst op tandlijst en klossen.

Na de Eerste Wereldoorlog was de economische situatie omstreeks 1925 grotendeels hersteld en kende de druiventeelt een tweede grote bloeiperiode, die opnieuw gepaard ging met de bouw van talrijke serristenwoningen. Het gaat hierbij meestal om villa's opgesmukt met erkers, balkons en portieken. Het meest opmerkelijke element hierbij is de portiek ter hoogte van de inkom met decoratief houtwerk, dat jammer genoeg in een zeer snel tempo verdwijnt en/of vervangen wordt door vereenvoudigd, hedendaags schrijnwerk. Trendsetter hierbij was de Hoeilaartse architect Charles Mariën (1879-1946) wiens decoratieve, 'pittoreske' stijl in de omgeving een massale verspreiding kende. Volgens een onderzoek van C. Verhaegen situeerde de meest productieve periode van deze architect zich van na de Eerste Wereldoorlog tot circa 1930. De plattegrond van zijn woningen is overwegend asymmetrisch met een uitgewerkte portiek voor het inspringende deel. Mariën werkte zeer nauw samen met een aantal aannemers, waardoor zijn ontwerpen, ondanks de rijke uitvoeringen, dikwijls heel weinig gedetailleerd waren; eenzelfde ontwerp werd vaak meermaals uitgevoerd, meestal zonder of slechts met summiere wijzigingen. De belangrijkste aannemers waarmee Mariën samenwerkte waren Wollanders, Lauwers, Charleer en Vandervaeren. Dient nog te worden opgemerkt dat vele serristenwoningen nog voorzien zijn van een ruime tuin waar voorheen serres lagen. Andere percelen werden vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw, vooral in het laatste kwart verkaveld voor nieuwbouw; voorbeeld hiervan is de sociale verkaveling Solheide (einde jaren 1960) ter plaatse van de vroegere serres van de familie Sohie.

3.3.2 Historisch kaartmateriaal

Op de historische kaarten is te zien hoe het projectgebied tot allicht in de 20ste eeuw deel uitmaakte van een groter bos. Op de Ferrariskaart is er ter hoogte van het projectgebied echter een open plek te zien. Op alle behandelde historische kaarten is ten zuidwesten van het projectgebied de (historische voorganger van) de Terhulpssteenweg te zien.

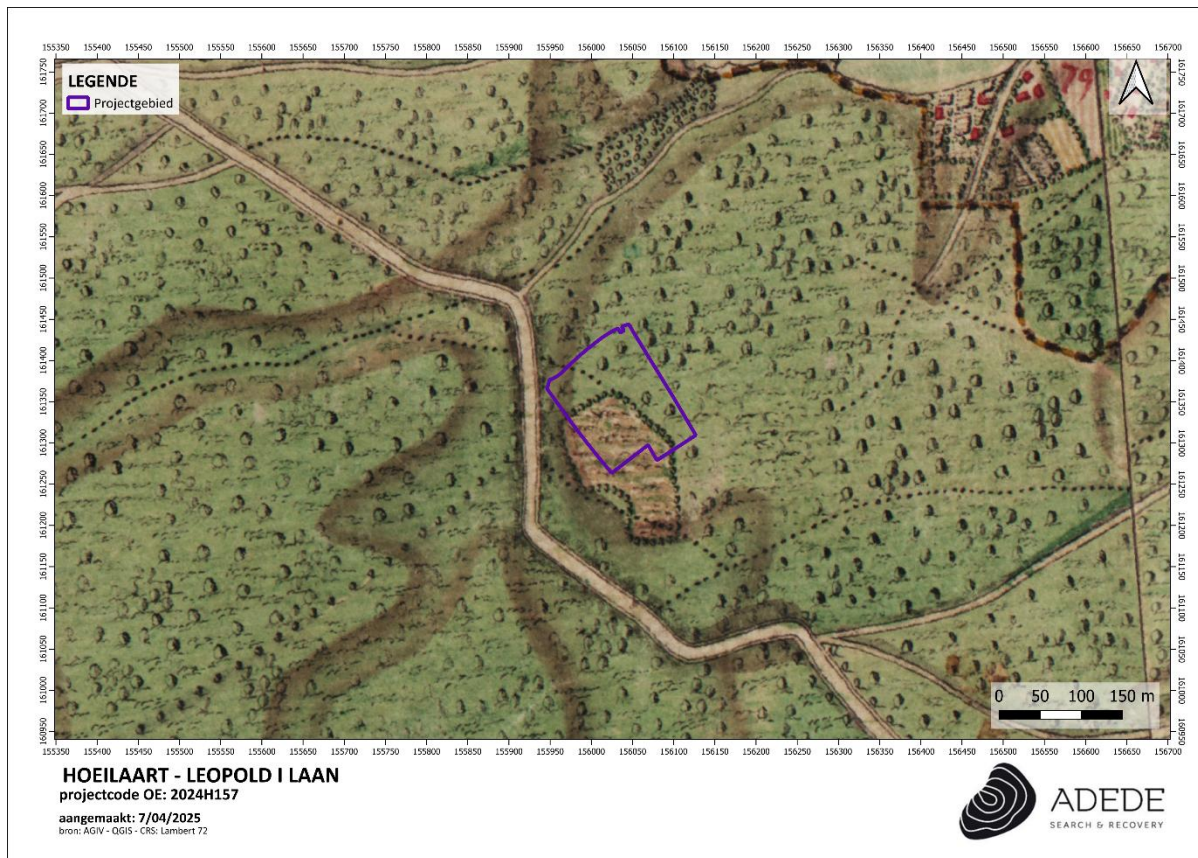
Vanaf de topografische kaart van 1935 lijkt het projectgebied deels ontbost te zijn, en is er ook sprake van straten, met name de huidige Leopold I laan, Albert I laan, Strijdersstraat.

Vanaf de topografische kaart van 1958 lijkt zich binnen het noordelijke en centrale deel projectgebied een gebouw te staan, al blijft het grootste deel onbebouwd. Ook in de omgeving van het projectgebied zijn opvallend meer woningen bijgekomen.

3.3.2.1 Kaart van Ferraris (1771 – 1778)

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia en Keizer Jozef II werden de Oostenrijkse Nederlanden voor het eerst grootschalig en systematisch topografisch gekarteerd. De 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende tekst om zo de leemtes van de bestaande topografische kaarten op te vullen. Het in kaart brengen gebeurde onder leiding van generaal Joseph-Jean-François Graaf de Ferraris (1726-1814) met als resultaat een Kabinetskaart in drie exemplaren. Het exemplaar, bestemd voor de Oostenrijkse gouverneur Karel van Lotharingen, is heden in bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich in het Rijksarchief in Den Haag en het Kriegsarchiv te Wenen. De Ferrarisatlas had tot doel een militaire kaart te zijn, waarbij de details niet de voornaamste zorg waren, maar eerder de algemene aanduiding van hagen, grachten, rivieren en gebouwstructuren.²

² http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf

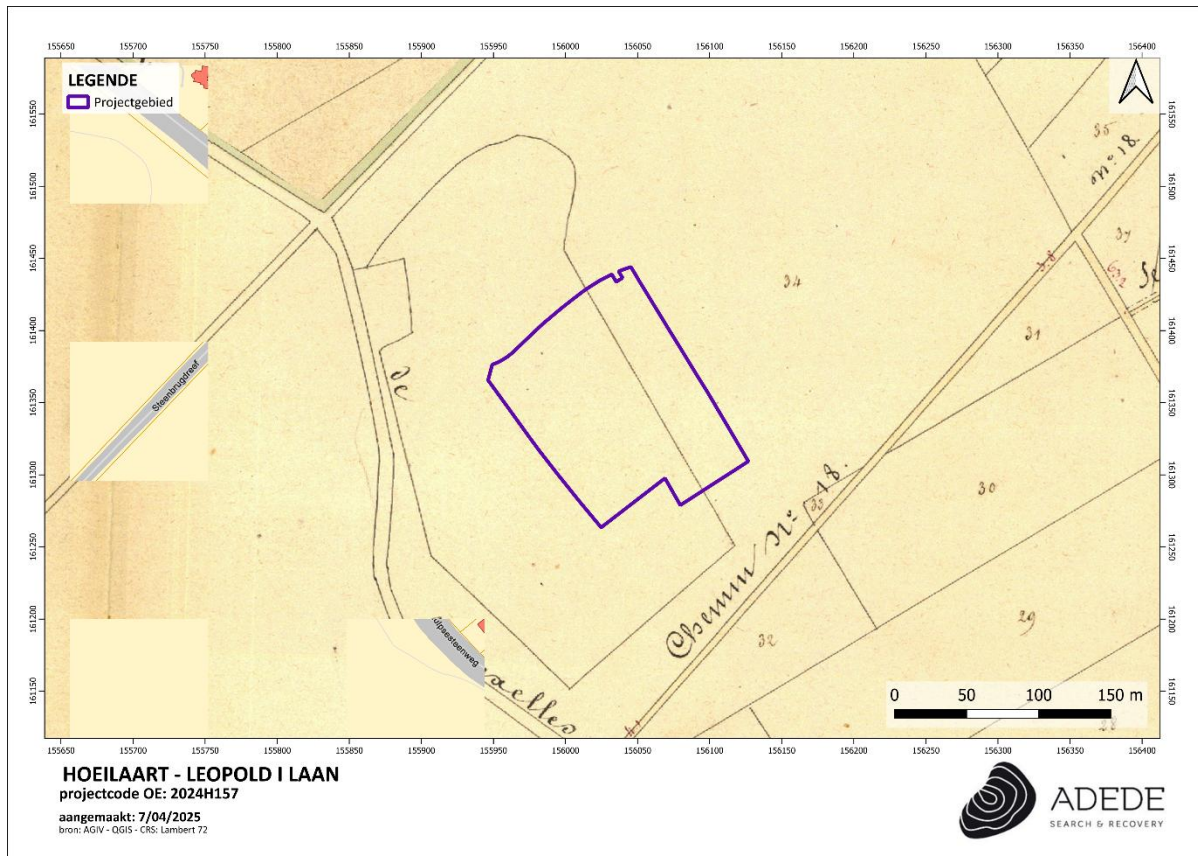

Figuur 11. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

3.3.2.2 *Atlas der Buurtwegen (1840)*

De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering de wet van 10 april 1841 met als doel ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Er werd dus een inventarisatie gemaakt van alle "openbare" wegen en "private wegen met openbare erfdiensbaarheid". De atlas maakt een onderscheid in buurtwegen en voetwegen (sentiers). In de periode 1843-1845 werd per toenmalige gemeente een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen. Een atlas is samengesteld uit overzichtsplannen, detailplannen en tabellen. Overzichtsplannen zijn één of meerdere plannen van de betreffende atlagemeente met aanduiding van de omtrekken van deelgebieden, die genummerd zijn; de nummering van de deelgebieden verwijst naar het nummer van het detailplan; de schaal waarin de overzichtsplannen zijn opgemaakt is meestal 1/10.000. Detailplannen zijn meestal opgemaakt op kaartschaal 1/2.500; in enkele gevallen zijn ze opgemaakt op een andere schaal, bijvoorbeeld in stedelijke centra en buitengebieden). De tabellen

die in de atlasen zijn opgenomen bevatten de wegkarakteristieken, het nummer van de buurtweg, de lengte, de oppervlakte ...-, tabellen van de eigenaars van de aangelande percelen, tabellen van grondinneming.

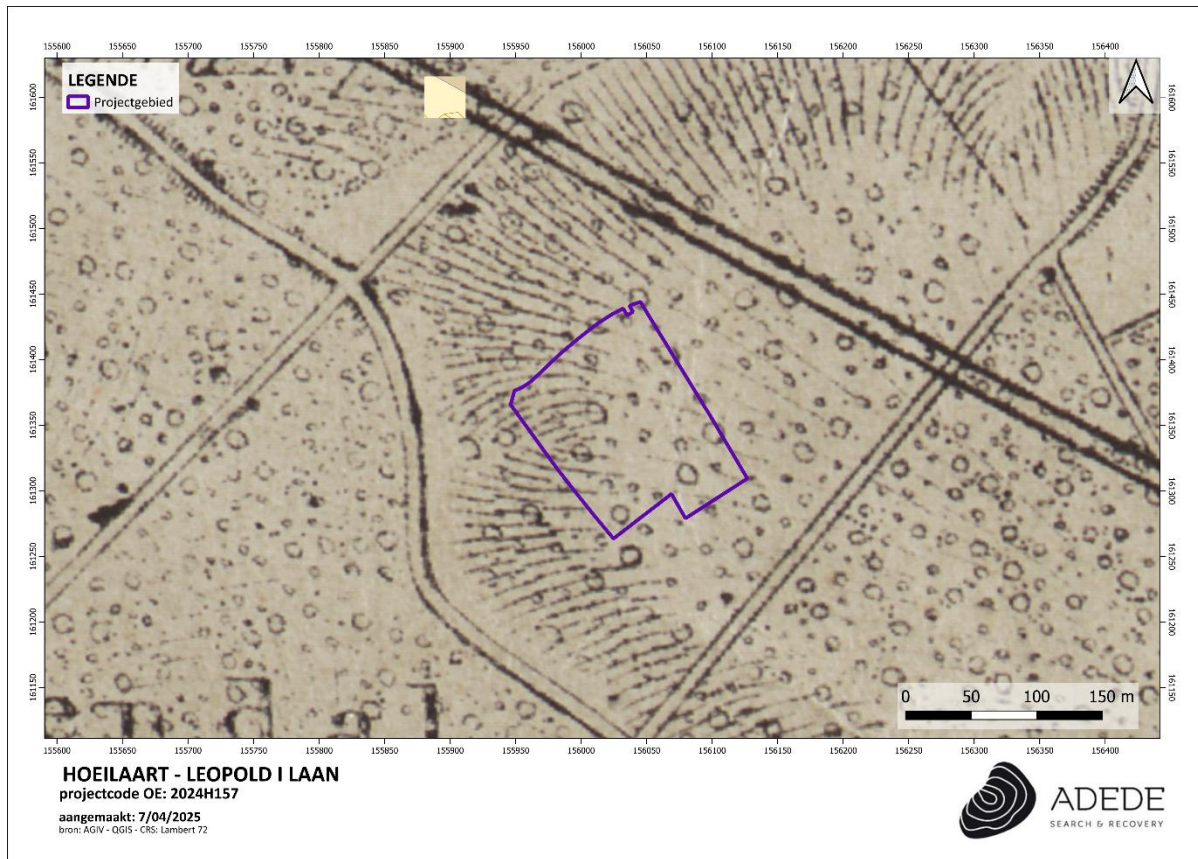

Figuur 12. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

3.3.2.3 Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)

Philippe Vandermaelen was een autodidact cartograaf die vanwege zijn eerdere verwezenlijkingen op vlak van cartografie vanaf 1831 nauw samenwerkte met de overheid. Aanvankelijk was zijn opdracht het karteren van de grenzen op basis waarvan de onderhandelingen gevoerd werden tussen België en Holland. Hij maakte van zijn bevoorrechte positie bij de overheid gebruik om de hand te leggen op de handgeschreven plannen van de gemeentelijke kadasters en verwierf ook de bestaande driehoeksmetingen. Hij stuurde zijn topografen uit naar de negen provincies om er de nodige opmetingen te doen en publiceerde twee topografische kaarten van België: de kaart op schaal

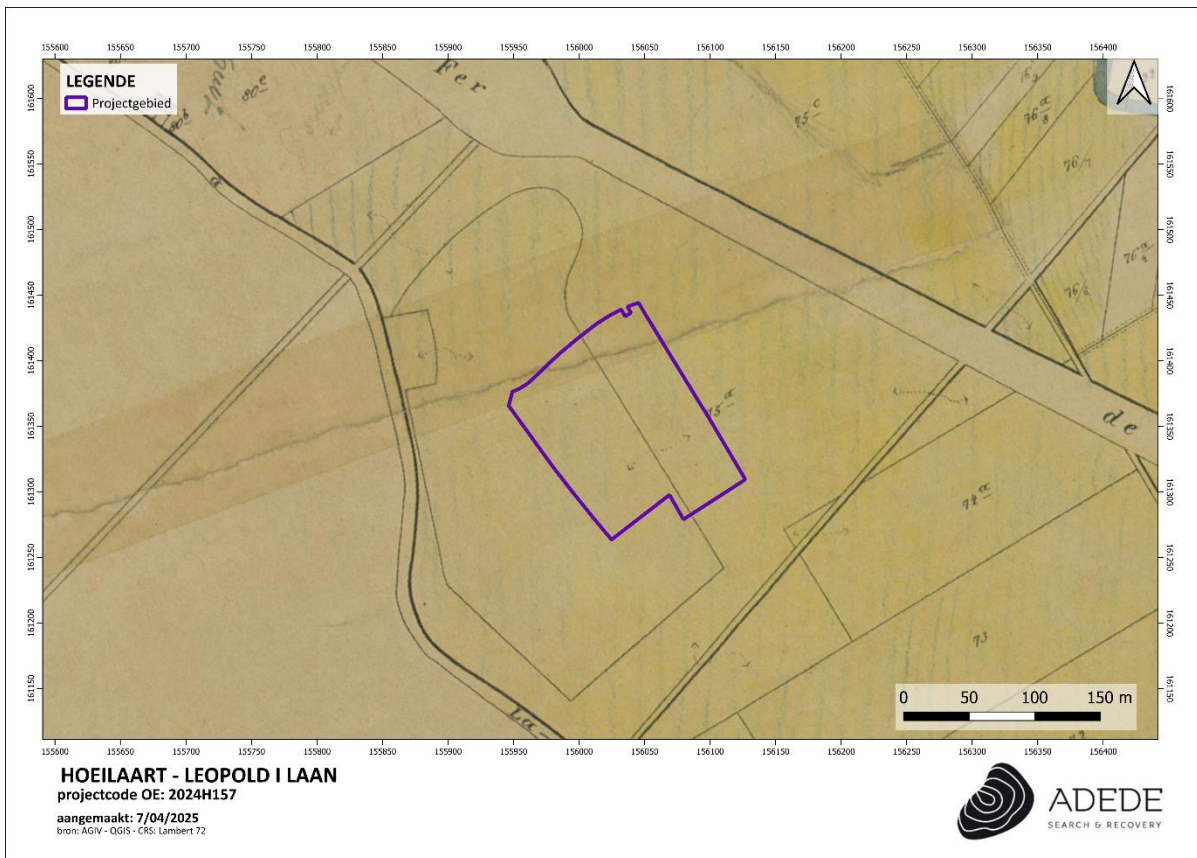
1:80.000 in 25 folio's – een meesterwerk van de lithografie – was volledig voltooid in 1853, terwijl de 250 folio's van de kaart op schaal 1:20.000 verschenen tussen 1846 en 1854.

Figuur 13. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.

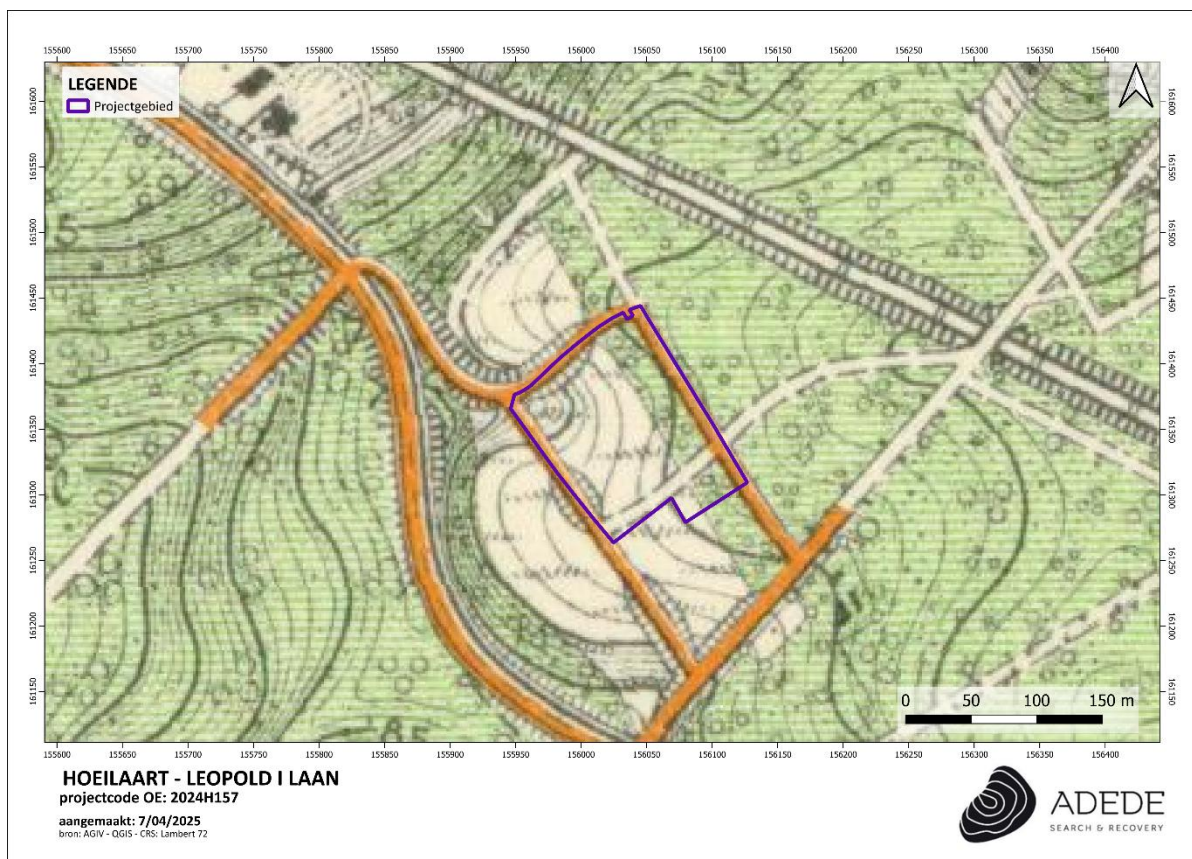
3.3.2.4 Kaart van Popp (1842 – 1879)

De Popp-kaarten zijn een verzameling kadasterkaarten die in de 19de eeuw werden uitgegeven door de Brugse drukker-uitgever Philippe Chrétien Popp. Deze kaarten waren in feite een gecommmercialiseerde versie van het toenmalige kadaster van België en bevatten dus veel gegevens over perceelsindeling, maar zonder detailwerking.

Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.

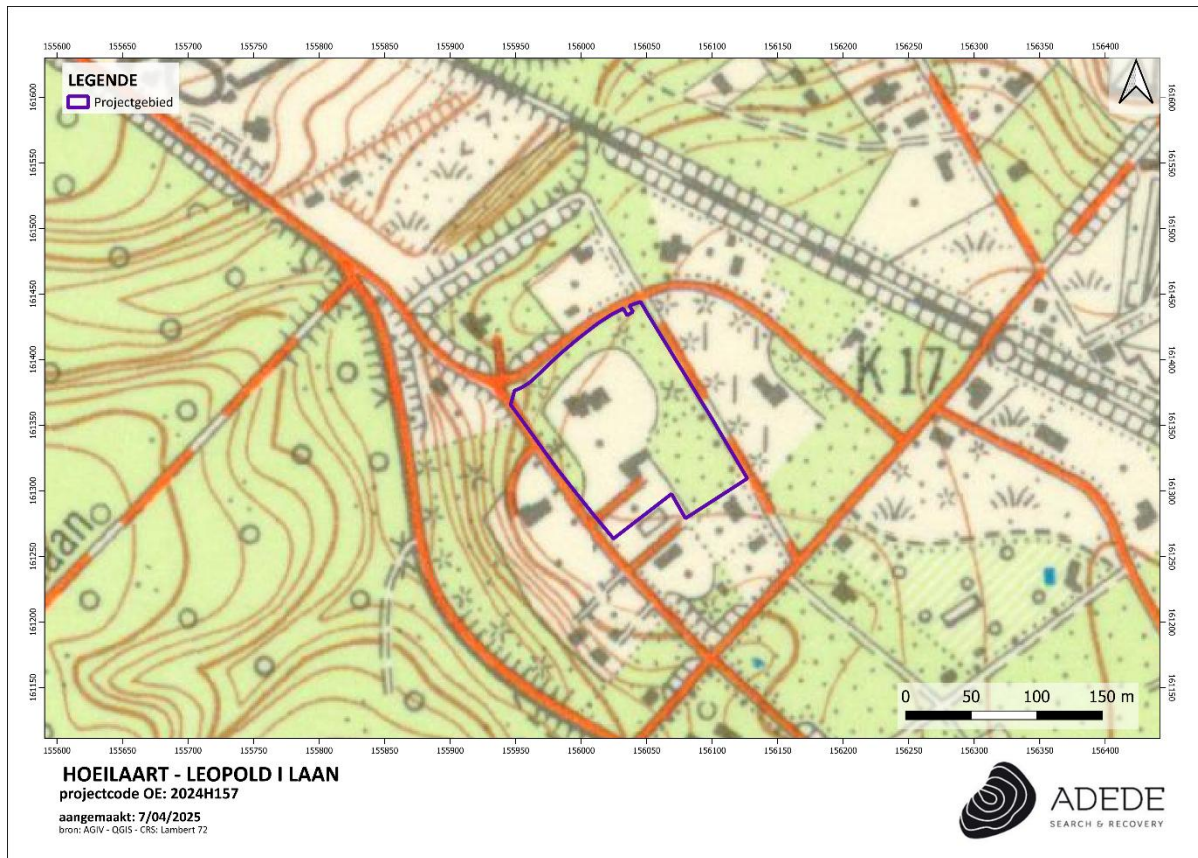
3.3.2.5 Topografische kaart (1935)³

Figuur 15. Situering van het projectgebied op de topografische kaart van 1935.

³ [Tervueren 31 / 8 \(cartesius.be\)](https://www.cartesius.be)

3.3.2.6 Topografische kaart (1958)⁴

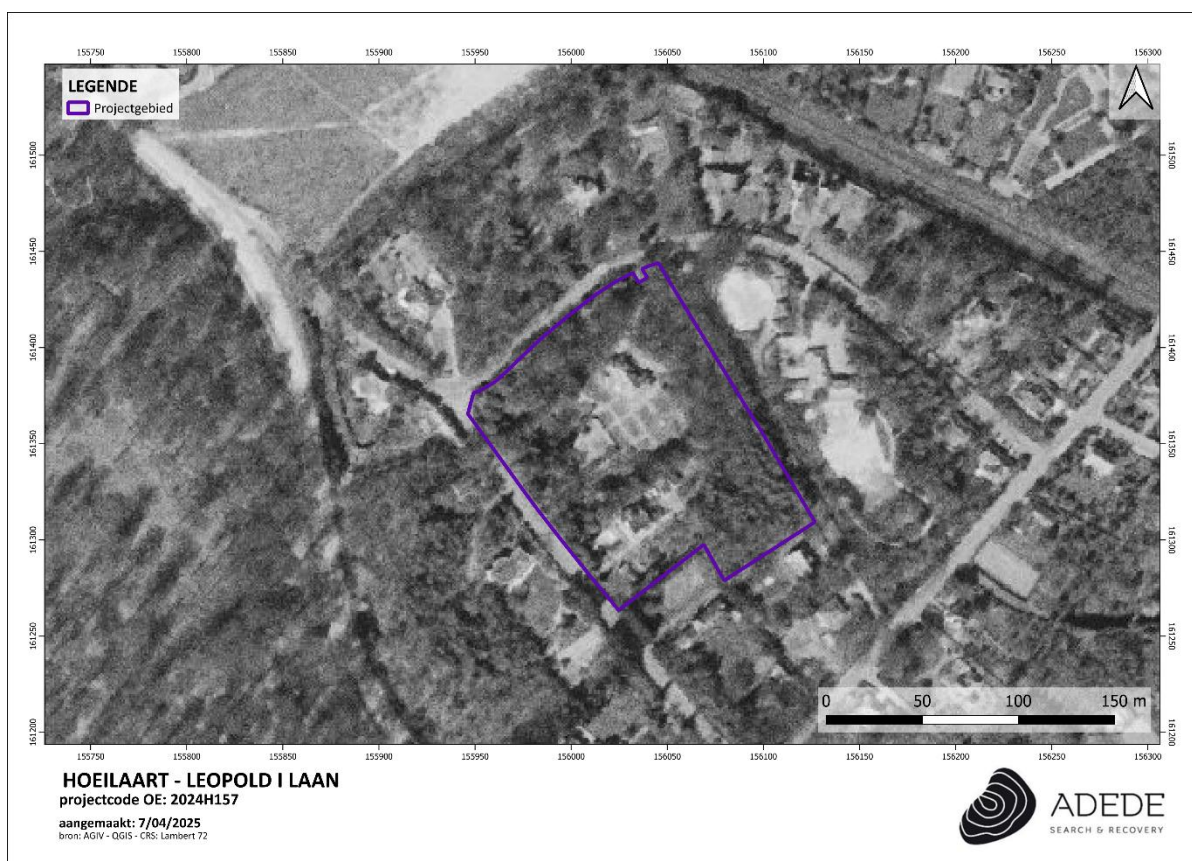

Figuur 16. Situering van het projectgebied op de topografische kaart van 1958.

3.3.3 Luchtfoto 1971

Op deze luchtfoto zijn binnen het noordelijke deel van het projectgebied twee gebouwen te zien. Het meest zuidelijke is echter niet meer te zien vanaf de luchtfoto van 1979. Deze toestand lijkt sindsdien niet meer veranderd te zijn geweest. Het grootste deel van het projectgebied bleef bebost.

⁴ [31/7 - 8 Uccle - Tervuren \(cartesius.be\)](#)

Figuur 17. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.

3.3.4 Luchtfoto 1979-1990

Figuur 18. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.

3.3.5 Luchtfoto 2023

Figuur 19. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2023.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

3.4.1 Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving

- **19812⁵**: De geplande werken kaderen in de betere ontsluiting van de fietsaansluitingen tussen Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Hierbij zal een herinrichting van de bestaande rijweg worden ingepland en een uitbreiding richting het Zoniënwoud in oostelijke richting over een breedte van maximaal 10 meter. Hierbij zullen in totaal 94 bomen gerooid worden over de hele lengte van het onderzoeksgebied. Op deze plaats wordt het fietspad tot 40cm diepte met onderfundering aangelegd met daaronder een riolering.

Er kan gesteld worden dat er eerder een lage verwachting is tot het aantreffen van archeologische restanten die getuigen van een occupatie/exploitatie/ bewoning doorheen de geschiedenis. Dit heeft vooral te maken met de vorm van het projectgebied en de aard van de bodemingrepen die eerder versnipperd en beperkt in breedte te noemen zijn waardoor verder archeologisch onderzoek weinig kennisvermeerdering met zich meebrengt en bijgevolg weinig zinvol is. Bijkomend is de natuurlijk gevormde bodem reeds voor een groot deel vergraven en reiken de geplande werken vaak niet dieper dan 40cm, ook hierdoor lijkt verder onderzoek dan ook weinig zinvol.

- **17546⁶**: De geplande werken houden de omgevingsaanleg van het station van Groenendaal in. In deze omgevingsaanleg wordt een nieuwe parking, voetpaden, fietspad, bushalte/strook, kiss-and-ride zone, toegang tot de perrons en keerwand voorzien. De aanleg van de parking etc. zal een plaatselijk maximale verstoringsdiepte van 1m25 hebben. De keerwand zal 3m. lager liggen dan het maaiveld en zal worden aangelegd over een breedte van 1m35. Heden ten dage is er al een keerwand aanwezig op dezelfde plaats als de nieuwe keerwand.

Het onderzoeksgebied ligt ten westen van de woonkern van Hoeilaart, in een overwegend landelijk en bosrijk gebied. Afgaande op de geraadpleegde (cartografische) bronnen kan worden geconcludeerd dat het gebied beschikt over een hoog archeologisch potentieel voor de aanwezigheid van (pre)historische vindplaatsen in de vorm van grondsporensites. Er is een lage verwachting voor het aantreffen van steentijd artefactensites op basis van de ligging van het projectgebied en de bodemkartering.

⁵ Janssens, D., Van den Berghe, K., 2021, *Archeologienota F205 te Hoeilaart, ADEDE archeologisch rapport 738, Gent.*

⁶ De Raymaeker, A., Engels, L., 2021, *Archeologienota: De heraanleg van de parking bij het station aan de Groenendaalsesteenweg te Hoeilaart, Studiebureau Archeologie nota 2020L157, Tienen.*

Het wetenschappelijk potentieel van eventueel aanwezige sites is groot, aangezien er tot op heden weinig systematische prospecties met ingreep in de bodem in de nabije omgeving van het terrein hebben plaatsgevonden.

Gezien de afwezigheid van een archeologische site niet afdoende kan worden bewezen, enkel op basis van een bureauonderzoek, dient verder archeologisch vervolgonderzoek plaats te vinden.

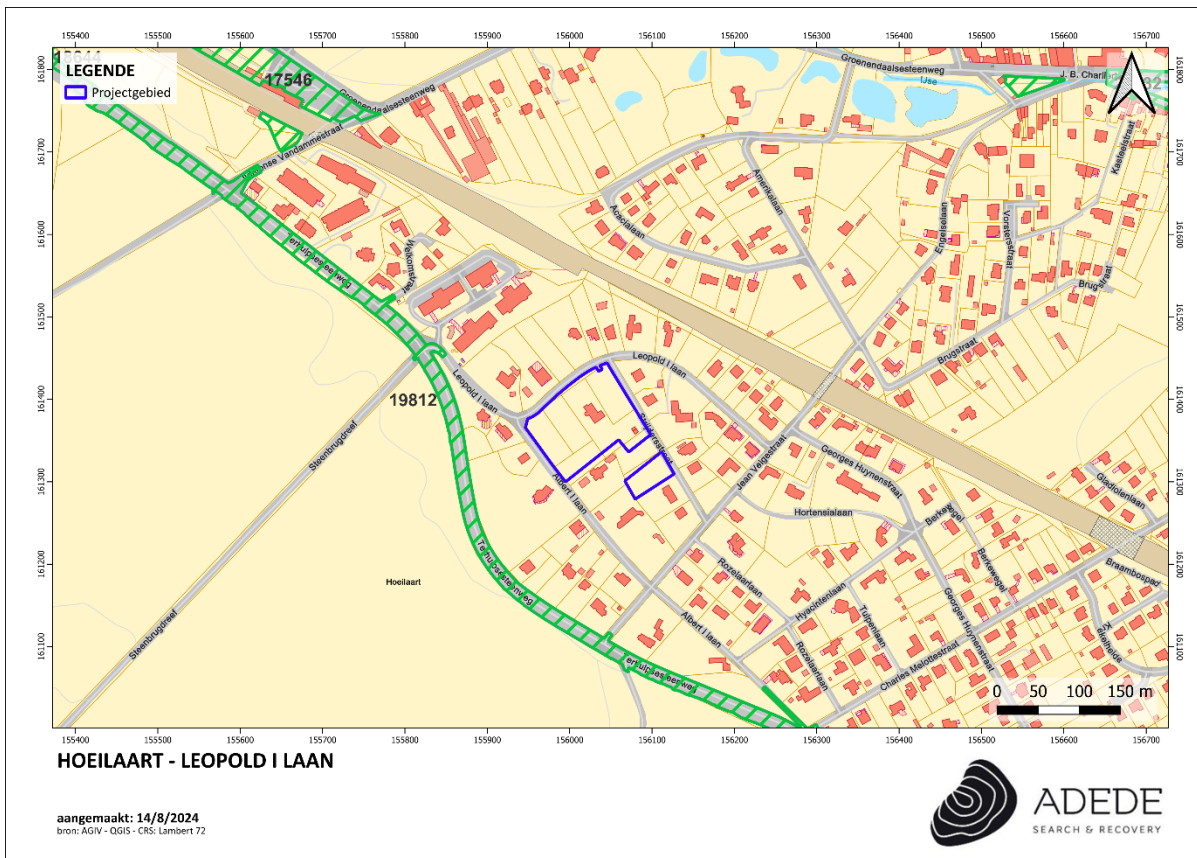
Dit vervolgonderzoek werd nog niet voltooid.

- **20132**⁷: In opdracht heeft het Vlaams Erfgoed Centrum in juli – september 2021 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie J.B. Charlierlaan – Baron de Man d’Attenrodestraat te Hoeilaart. De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen wegenis- en rioleringswerken.

Op basis van het bureauonderzoek kon bepaald worden dat eventuele archeologische sporen resten bedreigd worden in zones 2, 3 en 4 van het plangebied. In deze zones is verder archeologisch onderzoek nodig. In de overige twee zones werd de bodem reeds dermate verstoord, dat verder onderzoek amper tot geen kenniswinst meer zal opleveren.

Deze zones voor verder onderzoek bevinden zich echter op ruime afstand van ons projectgebied.

⁷ Schoups, A., 2021, J.B. Charlierlaan – Baron de Man d’Attenrodestraat, Hoeilaart (22.343), VEC nota 894, Geel.

Figuur 20. Situering van enkele archeologienota's in de omgeving van het projectgebied.

3.4.2 CAI Indicatoren

In de directe omgeving van het projectgebied werd redelijk weinig extensief archeologisch onderzoek uitgevoerd. De meldingen verwijzen naar vondsten/sporen teruggaand van de late IJzertijd tot in de 20ste eeuw.

De CAI-meldingen tonen aan dat er in de ruime omgeving van het projectgebied zeker sprake was van menselijke activiteit tijdens de IJzertijd en Romeinse periode.

De andere meldingen zijn onder meer getuigen van de ontwikkeling van de regio tijdens de Middeleeuwen en Vroegmoderne periode (molens, hoeve, priorij, kastelen).

CAI-melding	Locatie	Datering	Beschrijving
210908 ⁸ Erfgoedonderzoek	540m NW	20 ^{ste} eeuw	Krijgsgevangenkamp WO1 610 Duitse krijgsgevangen huisden in dit tentenkamp. Zij werden ingeschakeld bij het ontmijnen van munitie op de renbaan. Die munitie werd van overal aangevoerd via wagonnetjes op rails.
3809 ⁹ Erfgoedonderzoek	650m NO	Late middeleeuwen	Slijpmolen
150600 ¹⁰ Erfgoedonderzoek, archeologische veldkartering	770m NNW	Late IJzertijd - Middeleeuwen	kunstmatig aangelegde aardwerken: ijzerlaagovens sporen van ijzerertsontginning: ijzerlakken houtschoolmeilers ijzertijd tot postmiddeleeuwen
3107 ¹¹ Erfgoedonderzoek, Archeologische veldkartering	820m ZW	Romeinse tijd	ijzersmeltovens er werden 2 categorieën herkend: een primitiever model en een meer geëvolueerd model. Het gebruik van tegelfragmenten voor de bekleding van de kuip doet de auteur voor het

⁸ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Krijgsgevangenkamp WO I [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/210908> (geraadpleegd op 20 augustus 2024).

⁹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Slijpmolen [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/3809> (geraadpleegd op 20 augustus 2024).

¹⁰ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: 9.01 - Ten noorden van het station van Groenendaal [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/150600> (geraadpleegd op 20 augustus 2024).

¹¹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: 9.01 - Paardenrenbaan [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/3107> (geraadpleegd op 20 augustus 2024).

			<p>laatste model een Romeinse datering suggereren.</p> <p>De andere ovens bestonden uit een ronde kuil van 0,95 tot 1,6 m diameter en 0,25 tot 1,2 m diep. Er werd in één geval een luchtkanaal herkend. Over de in de kuip opgestalde hoop erts en brandstof werd waarschijnlijk een bedekking in leem gelegd. Brokken van verbrande leem werden terug gevonden in de laag van scorieën (zwarte aarde en houtskool). Deze afvallaag ontstond door het herhaaldelijk ledigen van de oven. In de kuilen werden ook ijzerslakken teruggevonden.</p>
<p>3808¹² Erfgoedonderzoek, kaartstudie</p>	1.000m NO	<p>Late middeleeuwen</p> <p>18de eeuw</p>	<p>Hof te Dumberg pachthoeve behoorde toe aan de klooster van Groenendaal 14de eeuw</p> <p>Volgens Verbesselt (Het Parochiewezen in VI-Br, deel XVII, p. 230) bevond zich op deze locatie, na het verdwijnen van het hof, eveneens een ziekenhuis. Op de kaart van Ferraris en van Popp zien we op deze percelen een imposant langwerpige gebouw met noord-zuid oriëntatie.</p>
<p>3666¹³ Erfgoedonderzoek</p>	1.100m NW	<p>Late middeleeuwen</p>	<p>Priorij van Groenendaal priorij 1894-1897: opgravingen waarbij enkele munten werden gevonden 2005: deels gewelfde zaal bestaande uit 2 beuken en 4 traveeën in het noordelijke uiteinde van de oostelijke kloostervleugel: kanunnikenzaal</p>

¹² Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Hof te Dumberg [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/3808> (geraadpleegd op 20 augustus 2024).

¹³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Priorij van Groenendaal [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/3666> (geraadpleegd op 20 augustus 2024).

		<p>16de eeuw</p> <p>18de eeuw</p>	<p>2014: geofysisch onderzoek</p> <p>Het onderzoek toonde aan dat er nog heel wat waardevolle resten van het klooster bewaard zijn, o.a. de gekanaliseerde Ijse met daarop aansluitend de noordelijke pandgang, overwelfde ruimten, restanten van de oostelijk en westelijke pandgang, oudere fasen van de kerk, ...</p> <p>okt-nov 2015: proefsleuven aan de vijver, zuidelijke pandgang, kleine pandhof, kerk, zijkapel, apsis en koor ter controle van het geofysische onderzoek</p> <p>enkele restanten van de gotische fase van de kerk en het klooster werden teruggevonden</p> <p>andere resten stammen uit de 15de-16de eeuw</p> <p>in 1304 wordt een kluis vermeld</p> <p>hof van Ravenstein</p> <p>dit kasteeltje stond onmiddellijk achter de kerk, aan de Vet of Keizer Karel Vijver: 2 voortuitspringende torens stonden aan de achterzijde in het water</p> <p>afgebroken na 1740 en voor 1769</p> <p>Landhuis</p>
<p>980341¹⁴</p> <p>Toevalsvondst</p>	<p>1.100m NW</p>	<p>WO II</p>	<p>Bij landschaps- en natuurinrichting door het agentschap Natuur & Bos aan de Keizer Karelvijver te Hoeilaart werden na het droogleggen van de vijver her en der groepen van houten palen zichtbaar.</p> <p>Deze vondst werd op 11 juni 2020 gemeld aan het agentschap Onroerend Erfgoed. De site werd onder begeleiding van een medewerker</p>

¹⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Keizer Karelvijver [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/980341> (geraadpleegd op 20 augustus 2024).

			<p>van ANB bezocht op 16 juni 2020. Tijdens dit bezoek werden de zichtbare palen ingemeten door een landmeter. De palen zelf waren fysiek niet bereikbaar door de zompige ondergrond van de leeg getrokken vijver.</p> <p>Volgens de mondelinge overlevering werd er tussen de bevrijding van ons land in september 1944 en de inval van de geallieerde troepen in nazi-Duitsland een brug op schaalmodel nagebouwd volgens het model van de Rijnbruggen (o.m. Remagen) om te kijken hoe deze toch konden ingenomen worden. Deze schaalbrug werd gebouwd in (en?) rond de Keizer-Karelvijver te Groenendaal. Tot daar de mondelinge overlevering.</p>
<p>210909¹⁵ Historische studie</p>	<p>1.200m W</p>	<p>19de eeuw</p>	<p>Hippodroom</p> <p>Op het einde van de 19de eeuw (1889) werd de africhtingsrenbaan van Groenendaal aangelegd op een open plek waar tot op het einde van de 17de eeuw gewassen geteeld werden door de kloosterlingen van Groenendaal. Dit gebeurde naar een idee van Koning Leopold II, die het renbaancircuit van Bosvoorde te klein vond. Op 24 maart 1888 werd de Société des Steeple Chase de Belgique opgericht, die in het Zoniënwoud een nieuwe renbaan liet oprichten op gronden die de vereniging van het koninklijk domein huurde. De eigenlijke renbaan, met een piste-omtrek van 2600 meter en 1600 meter in rechte lijn, kwam er naast de baan naar Waterloo en had een eigen spooraansluiting met het station van Groenendaal.</p>

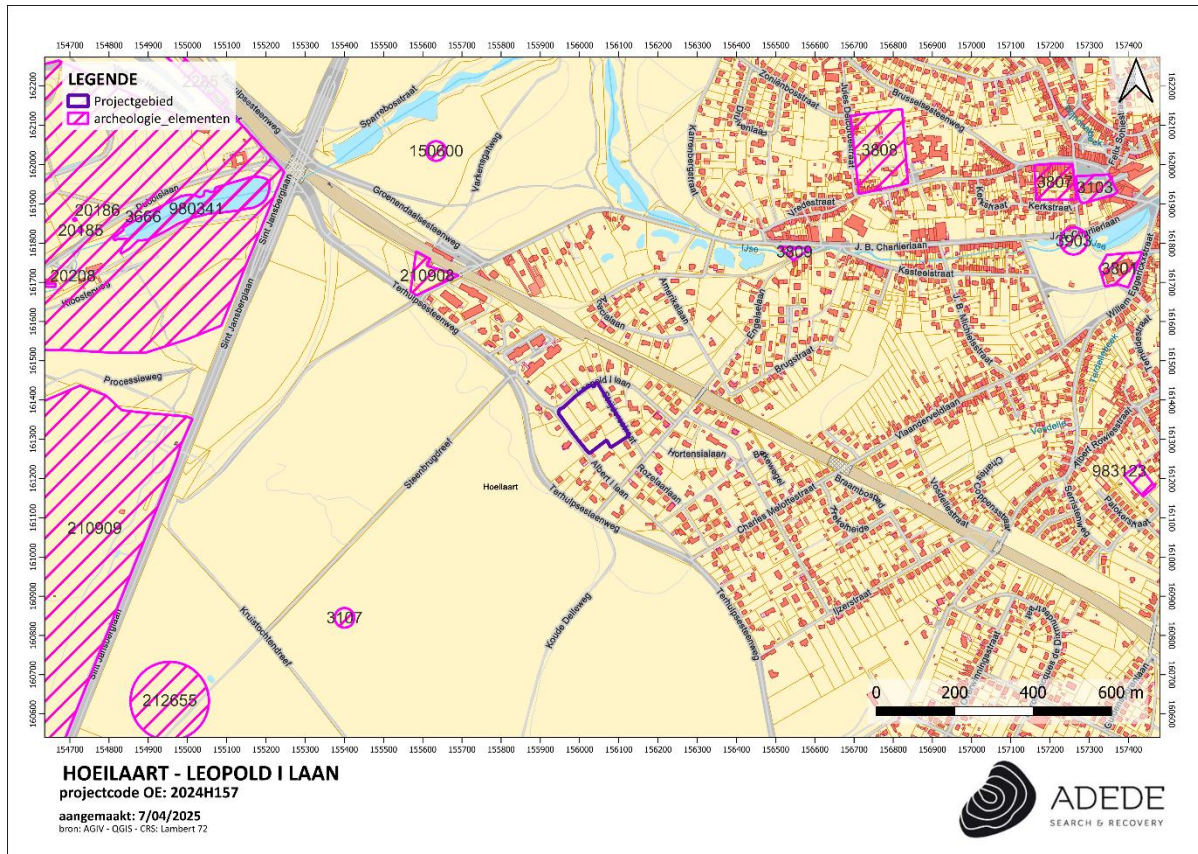
¹⁵ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Hippodroom [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/210909> (geraadpleegd op 20 augustus 2024).

			<p>Munitiedepot en ontmijningsdienst. Via het doodlopend spoor van het huidige station van Groenendaal werd de munitie aangebracht.</p> <p>Op 6 mei 1919 was er een enorme ontploffing veroorzaakt door een brandende sigaret van één van de Duitse krijgsgevangenen die werden ingeschakeld in de ontmijning van munitie op de renbaan. De ontploffing veroorzaakte een kettingreactie. De gebouwen en tribunes van de renbaan waren volledig verwoest. Er zijn 42 doden gevallen.</p> <p>In 1921 werd de hippodroom heropend. De tribunes, gebouwen, installaties en koninklijke loge werden allemaal herbouwd.</p> <p>Tijdens WO II werd de renbaan gesloten en bezet door het Duitse leger. Een tijd lang werden er Italiaanse soldaten van de luchtmacht gelegerd.</p>
<p>212655¹⁶ Historische studie</p>	1.300m ZW	WO II	<p>munitiedepots met een prikkeldraad en loopgravensysteem.</p> <p>De Duitsers groeven rond de munitiedepots een loopgravenstelsel, defensieve loopgraven om aanvallen af te weren; evacuatielooptgraven voor het ontruimen van het depot</p>
<p>3807¹⁷ Erfgoedonderzoek</p>	1.300m ONO	Volle middeleeuwen	<p>Kasteel van de Kasteleinen bij de watermolen aan de Yse. Het kasteel zou een kasteelkapel hebben gehad waaruit de latere kerk is gegroeid. Het kasteel werd in 1489 geschonken aan Hendrik III van Wittem, heer van Beersel. Die onderhield het kasteel niet en in 1502/1503 werd het afgebroken.</p>

¹⁶ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Sint Jansberglaan [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/212655> (geraadpleegd op 20 augustus 2024).

¹⁷ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Kasteel van de Kasteleinen [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/3807> (geraadpleegd op 20 augustus 2024).

3903¹⁸ Erfgoedonderzoek	1.300m ONO	Late middeleeuwen	Watermolen zeker al sinds 1269 zeker in 1503 verlaten
---	---------------	----------------------	---

Figuur 21. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.

¹⁸ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Watermolen [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/3903> (geraadpleegd op 20 augustus 2024).

4 Besluit

In het kader van de aanvraag tot een omgevingsvergunning voor de verkaveling van een terrein aan de Leopold I laan te Hoeilaart, werd door ADEDE BVBA een bureaustudie uitgevoerd in het kader van het opstellen van een archeologische nota met uitgesteld traject.

Het doel van dit onderzoek is driedelig. Allereerst wordt op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Vervolgens wordt nagegaan hoe goed deze archeologische resten bewaard zijn en in hoeverre ze bedreigd zijn door de geplande bouwwerken. Ten slotte wordt nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is. Op basis van beschikbare en geraadpleegde bronnenmateriaal kon binnen het bureauonderzoek de aan-of afwezigheid van een archeologische site of relevante archeologische overblijfselen binnen de contouren van het onderzoeksgebied niet met zekerheid worden aangetoond. Wel is het mogelijk een archeologische verwachting naar voor te schuiven ten einde een antwoord te kunnen bieden op de gestelde onderzoeksvragen.

4.1 Bevindingen bureauonderzoek

Het plangebied ligt op een hoogte van ca. 100 m TAW op de noordelijke uitloper van een heuvel in het dal van de IJse. Op het DHM is een hellend reliëf waar te nemen dat verloopt van ca. 104,5 m TAW in het oosten tot ca. 97 m TAW in het westen. De IJse zelf bevindt zich ca. 500 meter ten noordoosten. De bodem binnen het projectgebied betreft voornamelijk een droge leembodem; in het uiterste westen van het projectgebied betreft het volgens de bodemtypekaart een zandbodem.

De CAI-locaties in de omgeving helpen om een verwachting te bepalen naar mogelijke archeologica op het plangebied. In de directe omgeving van het projectgebied werd echter redelijk weinig extensief archeologisch onderzoek uitgevoerd. De meldingen verwijzen naar vondsten/sporen teruggaand van de late IJzertijd tot in de 20ste eeuw.

De CAI-meldingen tonen aan dat er in de ruime omgeving van het projectgebied zeker sprake was van menselijke activiteit tijdens de IJzertijd en Romeinse periode.

De andere meldingen zijn onder meer getuigen van de ontwikkeling van de regio tijdens de Middeleeuwen en Vroegmoderne periode (molens, hoeve, priorij, kastelen).

Op basis van de cartografische bronnen beschikbaar vanaf de 18e eeuw kan vastgesteld worden dat het volledige gebied tot in de 20ste eeuw onbebouwd was en in bosgebied lag. Pas in de eerste helft vna de 20ste eeuw werd het projectgebied bebouwd; ook de omgeving werd steeds verder ontwikkeld. De luchtfoto's laten dan weer zien dat er buiten de bestaande woning op het projectgebied nog een ander moet hebben gestaan, dat in de tweede helft van de 20ste eeuw afgebroken werd. Sindsdien lijkt het projectgebied niet onderhevig te zijn geweest aan strucutrele veranderingen.

4.2 Archeologische verwachting

Door het ontbreken van extensief archeologisch onderzoek in de omgeving van het projectgebied, is het moeilijk een duidelijke archeologische verwachting naar voor te schuiven voor het projectgebied. Door de ligging op een gradiëntzone in de omgeving (ca. 500 meter) van een waterloop, kan voor de oudste historische perioden (steentijd en metaaltijden) een algemene verwachting vooropgesteld worden. Meerdere archeologische vondsten verwijzen naar bewoning in Hoeilaart sedert het einde van het mesolithicum, maar deze bevinden zich echter op ruimere afstand van het projectgebied. Uit de CAI-meldingen blijkt wel dat er in de omgeving van het projectgebied zeker sprake was van menselijke activiteit vanaf de late IJzertijd. Ook voor de Romeinse periode kan op basis van de landschappelijke ligging en de gekende archeologische waarden een algemene verwachting naar voor geschoven worden.

Het hedendaagse Hoeilaart ontstond tijdens de Middeleeuwen doordat hier delen van het Zoniënwoud gekapt werden. Gezien de afstand tot de dorpskern, is het plausibel dat het projectgebied sindsdien nooit gecultiveerd, laat staan bebouwd werd. Deze these valt enkel op basis van een bureauonderzoek echter niet hard te maken. Voor de middeleeuwen en moderne periode kan dus ook een algemene verwachting vooropgesteld worden.

4.3 Impact geplande werken

De opdrachtgever plant de verkaveling van het projectgebied in 7 loten.

Op de kavels waar de bestaande woningen staan, worden deze behouden. Het gaat om loten 6 en 7 op het verkavelingsplan.

Op het plan zijn ook de locaties aangeduid waarbinnen later nieuw te bouwen woningen zullen worden opgetrokken. De bomen die in het zwart zijn aangeduid, worden gerooid.

4.4 Afweging noodzaak vervolgonderzoek

Gezien de archeologische verwachting en de mogelijke destructieve impact van de geplande ingrepen op het eventueel aanwezige bodemarchief, lijkt verder archeologisch onderzoek voor het projectgebied aan de orde. In de eerste plaats lijkt een landschappelijk bodemonderzoek aan de orde. Eventuele verdere onderzoeken zijn afhankelijk van de resultaten daarvan. De modaliteiten van deze onderzoeken worden uit de doeken gedaan in het programma van maatregelen.

Aangezien de bouw van nieuwe huizen gebonden is aan zones waarbinnen deze woningen kunnen gebouwd worden en hierdoor het grootste deel van de bestaande bomen behouden blijven, is verder archeologisch onderzoek binnen de gehele zone niet onmiddellijk mogelijk. Verder onderzoek binnen deze fase van het project is enkel mogelijk ter hoogte van waar huizen worden gebouwd en waar bomen worden geroid. Indien in een later fase in de andere zones grondwerken, meer bebouwing, het rooien van bomen, etc. gepland wordt, dient het archeologische onderzoek dan op die locaties (en dus in een andere fase) uitgevoerd te worden.

Figuur 22. Fasering van het archeologisch onderzoek.

5 Bibliografie

5.1 Websites

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

<https://bib.kuleuven.be>

<http://www.ngi.be>

<https://loket.onroerenderfgoed.be>

<https://cai.onroerenderfgoed.be>

<http://www.cartesius.be>

www.geopunt.be

www.geoportaal.be

www.dov.vlaanderen.be

5.2 Literatuur

- De Raymaeker, A., Engels, L., 2021, Archeologienota: De heraanleg van de parking bij het station aan de Groenendaalsesteenweg te Hoeilaart, Studiebureau Archeologie nota 2020L157, Tienen.
- Janssens, D., Van den Berghe, K., 2021, Archeologienota F205 te Hoeilaart, ADEDE archeologisch rapport 738, Gent.
- Schoups, A., 2021, J.B. Charlierlaan – Baron de Man d’Attenrodestraat, Hoeilaart (22.343), VEC nota 894, Geel.

6 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.....	- 15 -
Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).....	- 16 -
Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.	- 17 -
Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.....	- 18 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.....	- 19 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 20 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.....	- 21 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.....	- 22 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 23 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 24 -
Figuur 11. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.	- 32 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.....	- 33 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.	- 34 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.	- 35 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de topografische kaart van 1935.	- 36 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de topografische kaart van 1958.	- 37 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.	- 38 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.	- 39 -
Figuur 19. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2023.	- 40 -
Figuur 20. Situering van enkele archeologienota's in de omgeving van het projectgebied.	- 43 -
Figuur 21. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.	- 49 -
Figuur 20. Fasering van het archeologisch onderzoek.....	- 52 -